

תדש תש
TIŠRI
CHEŠVAN
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Mark Podwal: Pražské Židovské Město.
(Kvaš na papíře, 2002.)

TEREZÍNSKÁ INICIATIVA

V úterý **16. října** 2007 vzpomenu členové Terezínské iniciativy na zahájení deportací a uctí památku všech svých příbuzných a blízkých. Pietní vzpomínka na ložské vězně se uskuteční téhož dne v 11 hodin na Novém židovském hřbitově na Vinohradech. Odpoledne ve 14 hodin budou položeny květiny u pamětní desky u Parkhotelu.

E. Fantová

SOCHNUT OZNAMUJE

Pražská kancelář Sochnutu je od 1. 9. 2007 určená i pro Slovenskou republiku. Prosíme proto všechny zájemce, necht' se obrací písemně na adresu: Sochnut, Jáchymova 3, 110 00 Praha 1, ČR, e-mailem na: sochnut@volny.cz, telefonicky: 00 420 224 810 099, faxem: 00 420 224 810 118. Mobilní telefon: 602 703 653 (Zoša Vyoralová), 776 176 417 (Dani Kolský). Zároveň všem přeje *chag sameach u metuka!*

Daniel Kolský a Zoša Vyoralová

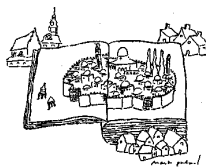
DOPIS PRIMÁTOROVI

Vážený pane primátore, 24. 9. 07 obracíme se na Vás v záležitosti, která si podle našeho názoru vyžaduje Vaši pozornost. Jak nás informovalo o. s. Tolerance a občanská společnost, „podle informací dostupných na německých ultranacionalistických webových stránkách Thiazi Forum (podrobnosti na: http://forum.thiazi.net/show_thread.php?t=95961) plánuje český Národní odpor na 10. listopadu 2007 pochod pražským Židovským Městem. V předmetnou dobu nahlásili na Magistrátu hl. m. Prahy veřejné shromáždění Mladí národní demokraté. Průvod má vést trasou Břehová – Maiselova – U Starého hřbitova – Břehová – Maiselova – Široká – Žatecká – Platněřská – nám. Franze Kafky.“ (Oznámení lze nalézt na: <http://magistrat.praha-mesto.cz/files/=3081/shrom%c3%a1%c5%bed%c4%9bn%3%ad.rtf>.)

Plně se ztotožňujeme se závěry o. s. Tolerance a občanská společnost, že „Národní odpor patří v současné době k nejaktivnějším militantním neonacistickým organizacím činným na území České republiky. Jeho představitelé se netají svými sympatiemi k třetí říši a odkazu Adolfa Hitlera, opakovaně se dopouštějí rasového násilí a vyzývají k likvidaci Židů (blíže viz webové stránky Národního odporu www.odpor.org).“

Mladí národní demokraté (příklad německého Jugend Nationaldemokraten, což je mládežnická organizace neonacistické politické strany Nationaldemokraten Partei Deutschlands, NPD) zvolili ke své demonstraci 10. listopad, tedy den, v němž v roce 1938 došlo v Německu k říšskému pogromu. V osudnou listopadovou noc bylo vypáleno nebo jinak zdemolováno 267 synagog a vyplněno 700 židovských obchodů. Střepy a zničené cennosti nacisté posměšně připomněli v názvu, kterým svou zvůli označili: „křišťálová noc“.

AKTUALITY

Při říšském pogromu bylo zabito více než 90 židovských osob a uvězněno 30 000 Židů, převážně v koncentračních táborech. Stojí za připomenutí, že 10. listopadu 1938 synagogy hořely i v Liberci, Opavě, Falknově (Sokolově), Karlových Varech, Krnově a na mnoha dalších místech okupovaného českého pohraničí. Také odtud byli židovští občané odvázeni do koncentračního tábora v Dachau.

I když při svém ohlášeném pochodu chtějí Mladí národní demokraté oficiálně demonstrovat proti válce v Iráku, z charakteru této organizace, data konání demonstrace a její trasy je zřejmé, že hlavním cílem je urážka obětí nacistického antisemitismu a veřejná demonstrace neonacismu. Tento záměr je o to zřejmější, že jak upozorňuje o. s. Tolerance a občanská společnost, neonacisté chtějí vzít na demonstraci prapory v barvách Schwarz-Weiss-Rot. Tato barevná kombinace byla přítom v roce 1936 uzákoněna mezi státní symboly nacistické třetí říše.

V roce 2003 se neonacisté pokusili o podobný provokativní pochod jako nyní v blízkosti Židovské obce v Praze a Židovského muzea v Praze. Díky veřejnému odporu řady organizací i díky Vašemu rozhodnutí se nakonec pochod neuskutečnil. Vyzýváme tímto k zákazu ohlášeného pochodu, který je podle našeho názoru pokusem o legalizaci neonacistických aktivit v České republice. Současně cítíme jako svou povinnost informovat Vás, že Židovská obec v Praze, Federace židovských obcí i další židovské organizace a instituce učiní vše pro to, aby k provokaci nedošlo. Stejně jako v roce 2003 jsme připraveni v případě nezbytnosti zahradit neonacistům cestu. Nepochybujeme, že v tom by nás podpořili i četné další organizace a mnozí občané. Současně však vyslovujeme přesvědčení, že k žádné konfrontační situaci nedojde, neboť pochod nebude povolen.

*František Bányai – předseda ŽO v Praze,
Jiří Daniček – předseda FŽO v ČR
Leo Pavlát – ředitel ŽM v Praze*

GRANTY ŽM V PRAZE

Nadace Židovského muzea v Praze vyhláší výběrové řízení na rok 2008 pro poskytnutí grantů na projekty zaměřené na zachování

a rozvoj židovské kultury na území České republiky v těchto oblastech:

a) **Záchrana a obnova židovských movitých památek**, které:

aa) tvoří součást sbírkového a knižního fondu Židovského muzea v Praze a jsou v užívání židovských obcí, jež jsou členy Federace židovských obcí ČR a mají sídlo v České republice, a to na základě smlouvy uzavřené s Židovským muzeem v Praze, nebo si tyto předměty židovské obce hodlají od Židovského muzea v Praze zapůjčit;

ab) nejsou součástí sbírkového a knižního fondu Židovského muzea v Praze, ale představují významný projev kultury židovské společnosti v České republice.

b) **Uspořádání a vytvoření technických podmínek pro kulturní, výchovnou nebo vzdělávací akci** (trvalá expozice, dočasná výstava, přednášky, semináře), jejichž cílem je seznámit veřejnost s dějinami a kulturou židovské diaspory na území České republiky a které jsou pořádány židovskými obcemi (uvedených výše v odst. aa) ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze;

c) **Vydání publikací** (např. výstavních katalogů, informačních, vzdělávacích a jiných tiskovin) přímo souvisejících s jednou ze shora uvedených činností.

Nadace přispívá vzhledem k svým omezeným finančním možnostem spíše na menší projekty nebo přispěje menší částkou v rámci spolufinancování.

Podrobné informace o grantovém řízení lze získat v **referenčním centru Židovského muzea v Praze, U staré školy 1, 110 00 Praha 1** v době **od 9.30 do 15 hodin** nebo na e-mailu: nadacezovp@volny.cz u paní **Jany Kosákové**, Jáchymova 3, Praha 1, popř. na internetu: <http://www.jewishmuseum.cz>. Na vyžádání mohou být podmínky výběrového řízení zaslány e-mailem. Termín pro podání žádostí o grant je **30. listopadu 2007**. K později podaným žádostem se nepřihlíží. Žádost je nutno podat na **formuláři nadace**, který je k dispozici k vyzvednutí na shora uvedených místech, v opačném případě se nebude k podané žádosti přihlížet.

Z OBSAHU:

Deset let Lauderových škol v Praze 3
Sidra 4–5

Moje téma je jinakost
rozhovor s Natašou Dudinskou 6–7
Dílo na Nobelovu cenu.

Raul Hilberg (1926 – 2007) 8
Osudy rozgovaných předmětů 9
Viola Roggenkamp: Pruhoovaný pyžamo 10–11

Mezi nebem a zemí. Dvě velké evropské výstavy Marca Chagalla 12–13
Vtedy v Bratislavě 14

Martin Gilbert o křišťálové noci 16
Smutek v očích ... a další události 18
Izrael: Cement pro Hizballáh 19

ÚSPĚCH, KTERÝ MÁLOKDO ČEKAL

Začátek letošního školního roku v Laudero-
vě základní škole Gur arje a gymnáziu Or
chadaš při Židovské obci v Praze byl výji-
mečný: Učitelé, žáci, studenti i jejich rodiče
si slavnostním způsobem připomněli, že od
otevření první židovské školy u nás po dru-
hé světové válce uplynulo rovných deset
let. V roce 1997 bylo ve škole zapsáno
sedm prvňáčků v jedné první třídě. Postup-
ně byly každý rok otvírány další první třídy
a k nim i třídy šesté, v roce 1999 zahájilo
činnost gymnázium. Bě-
hem pouhých pěti let tak
devítiletá základní škola
i čtyřleté gymnázium ob-
sáhly všechny ročníky,
což byl úspěch, který
málokdo čekal.

Židovskou školu poté
bohužel velice poškodily
spory v Židovské obci

v Praze. Neodůvodněné a, jak později dovo-
dil soud, protiprávní propuštění oblíbeného
pedagoga a zástupce ředitelky Petra Karase
k nim bylo předešlou. Laudero-
vy školy, které měly v září 2002 více než 180 žáků a stu-
dentů, jich dnes mají o třetinu méně, ale sou-
časně je zřejmé, že nynější vedení směřuje
školy správným směrem. Počet žáků a stu-
dentů se opět zvyšuje, vý-
razně vzrostly nároky pe-
dagogů, maturanti jsou
úspěšnější v přijímacím říze-
ní na vysoké školy.

Pražským židovským
školám coby symbolu
budoucnosti židovské ko-
munity se dostává setrva-
lé podpory jak od Židov-
ské obce v Praze, tak
i od ministerstva škol-
ství a rovněž ze zahrani-
čí. Jejím hlavním partne-
rem je americká Nadace
Ronalda S. Laudera, kte-
rá mimo jiné z poloviny
uhradila zásadní přestav-
bu celé školy, a v posled-
ních letech projekty školy
podporuje i další vý-
znamná židovská organizace World ORT.

Na slavnosti, která se konala 3. září, škole
k prvnímu desetiletí existence blahopřáli
a podporu vyslovovali všichni hosté. Byli
mezi nimi místopředseda Senátu Parlamentu
České republiky dr. Petr Pithart (jeho malé
zamyšlení nad židovským školstvím otisku-
jeme), ministryně školství, mládeže a tělový-
chovy Dana Kuchtová, ministryně pro lidská
práva a národnostní menšiny Džamila Steh-
líková, viceprezident a výkonný ředitel Lau-
derovy nadace dr. Georg Bán, zástupce

World ORT Vladimír Dribinskyi, předsed-
kyně Rady školy dr. Jana Kohnová, starostka
Prahy 2 Jana Černocho-
vá a samozřejmě
představitelé naší komunity: její předseda
František Bányai, vrchní zemský a pražský
rabín Efraim Karol Sidon a také ředitel Ži-
dovského muzea v Praze Leo Pavlát.

HEBREJŠTINA OD PRVNÍ TŘÍDY

Slavnost byla rozdělena do dvou částí. Po
úvodních projevech na školním hřišti před
přibližně 200 přítomnými čekalo na všech-

z 2. třídy *Troubení na šofar*. Snad jeho zvuk
bylo letos možno, alespoň v Praze, chápat
i jako slavnostní fanfáru na počest deseti let
Lauderovy židovské školy a gymnázia. **lp**

PŘEMÝŠLET A KLÁST OTÁZKY

Deset let je v dlouhých dějinách židov-
ského národa sotva vteřina. Téměř pade-
sát let, po kterých bylo u nás židovské
školství násilně přerušeno, bylo však
mnohem víc než jen ně-
kolik vteřin: v té době se
přece usilovalo o nebytí
Židů. Proto je těch deset
let dnes takovou událostí.

Školy jsou pro Židy
snad ještě důležitější než
pro jiné národy. Nejednou
totiž Židé neměli nic jině-

ho než svoji knihu, svoje posvátné texty.
Říkalo se o nich plným právem, že je to
„národ knihy“. Naučit se číst, ale hlavně
rozumět textům, přemýšlet nad nimi, klást
případné otázky a odpovídat na ně lepšími
otázkami, to je možná sukces polemické
židovské vzdělanosti, složitě, zato pevně
židovské víry. A to se všechno začíná ve
škole: nekonečné halasné
dohadování o tom, co je
textem míněno, vzájem-
né překřikování, nové
a nové zpochybňování –
to je přece to, čemu se
říká „jako v židovské
škole“. Je to záviděníhod-
né a zdůrazňují to právě
dnes.

Dnes totiž v českých
školách začíná doslova re-
voluce: od dob Marie Te-
rezie poprvé školy, a tedy
ani učitelé, nebudou mít
před sebou centrálně urče-
né osnovy, ale budou ob-
sah a formu vyučování
tvorit spolu se svými žáky,
studenty. Čas postátněných škol snad
opravdu končí. Vaše školy si musely nezá-
vislost vybojovávat mnohokrát, často do-
konce šlo o jejich bytí či nebytí.

Už deset let zkrátka pokračujete v ti-
sícileté tradici. To vás zároveň zavazuje,
zároveň vám to však dává velikou svo-
bodu, slovy odpovědnost.

Přeji vám do dalších desetiletí ne de-
sítky, ale stovky žáků a studentů.

PETR PITHART

DESET LET LAUDEROVÝCH ŠKOL V PRAZE

Expozice tradiční židovské školy v synagoze v Úštěku. Foto archiv.

malová mimo jiné upozornila na změny,
jimiž škola prošla během prázdnin. Na
vstupní schodiště přibyla rampa s plošinou
pro tělesně postižené, zásadní rekonstruk-
cí prošla učebna chemie a dílčí změny ješ-
tě vylepšily nedávno otevřenou učebnu
počítačovou. Novinky jsou připraveny i ve
výuce. Významné například je, že hebrej-
ština se bude učit již od 1. třídy.

V kalendáři na školní rok 2007/8, který ob-
drželi všichni hosté, je mezi ilustracemi z pra-
cí dětí a studentů i obrázek Rút Schmidtové

NOACH (1M 6,9–11,32)

Talmudičtí učenci nehodnotí praotce Noa jednoznačně. Noemův příběh začíná sice pochvalně: „Noach byl mužem spravedlivým, dokonalým ve svém věku; s Bohem kráčel Noach“ (1M 6,9), ale Raši nás okamžitě upozorňuje, že „mezi našimi Moudrými jsou tací, kteří tato slova („ve svém věku“) vykládají jako chválu (na Noa)..., a jsou i tací, kteří je vykládají jako pohanu.“

Proč pohanu? Proč dodávat tak kladnému hodnocení záporný obsah, proč naznačovat, že Noeho poctivost vyniká jen v porovnání s jeho současníky a že kdyby žil v generaci Abrahamově, nikdo by si ho ani nevšímal?

Pražský Maharal vysvětluje, že zatímco Abraham se přel s Bohem kvůli zachování hříšných měst Sodomy a Gomory, zdá se,

Marc Chagall: Noe dostává pokyn postavit archu, 1931.

že Noe, když se dozvěděl, že celý svět zničí potopa, neřekl ani ň. Jako by ho uspokojilo to, že se on a jeho blízcí zachrání v arše. Ve světle skutečnosti, že „země byla zničena, neboť zkazil každý tvor svůj způsob (života) na zemi“ (1M 6,12), se rozhodne zůstat sobeckým izolacionistou, kterého zajímá jen osud jeho samotného. V jeho arše zářilo světlo, které vydával překrásný lustr a které však sloužilo jen k tomu, aby ještě více oddělilo obyvatele korábu od vnějšího světa.

Existuje však i druhý výklad Noemovy povahy, který tvrdí, že kdyby byl současníkem Abrahamovým, byl by považován za ještě spravedlivějšího! Podle tohoto názoru trvalo Noemovi 120 let, než postavil archu, a všechen svůj volný čas věnoval tomu, že přesvědčoval lidi na světě, aby zanechali násilí, aby zavedli demokratické, svobodmilovné vlády, jejichž hlavním cílem by byl život v míru. Do archy zabudoval okno, neboť považoval za

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

zásadně důležité, aby jako spravedlivý člověk nepřestal vyhlížet ven a přemlouvat ostatní, aby se řídili kódy mravného chování.

Potopa opadla, Noe vychází z archy a zasazuje vinnou révu. Ale kde vzal semínka hroznů? V midraši znovu nacházíme dva různé názory a každý z nich reflektuje odlišný pohled na Noeho charakter. Podle jednoho výkladu učinil Noe smlouvu se Satanem, který mu poskytl žádané semínko. To je Noe izolacionista, který dovoluje, aby zlo zůstalo u moci.

Podle druhé interpretace je Noe spravedlivý, který získává stoupence pro novou víru, který nikdy nevzdává svůj zájem o lidstvo. I po 120 letech neplodného kázání o důležitosti sedmi noachických zákonů morálky, o principu „nezabiješ“, který doléhal jen k hluchým uším, se Noe nevzdal. Ano, Bůh mu přikazuje, aby tak učinil, když voda začíná stoupat (1M 7,7 Raši ad loc), ale Noe cítí, že s sebou musí vzít semena dvou druhů ovoce, hroznů a fíků, přičemž víno je symbolem svobody (vzpomeňme na pesachové poháry s vínem, jež znamenají biblické vyjádření vykoupění) a oboje ovoce roste v Zemi izraelské.

Nachmanides říká, že Země izraelská byla jediným místem na světě, kde se nikdy nezapomnělo na etický mono-teismus, Boží stvoření člověka ke svému obrazu, a proto že potopa Izrael nikdy nezasáhla. Připomeňme si, že když se Abraham vrátil z boje, poté, co zachránil Lota a celou svobodnou civilizaci z rukou čtyř zlovlných národů (1M 14,18–21), uvítal ho Malkisedek, jeruzalémský král, a ve jménu Božím dal Abrahamovi chléb a víno.

Noe přináší semena těchto dvou druhů ovoce, aby budoucím generacím připomněl, aby nikdy nepřestaly bojovat proti

nespravedlnosti a násilí. Rašiho výklad, v němž se klade důraz právě na hrozny a fíky, lze zdůvodnit ještě Micheášovým proroctvím. Podle něj na konci dnů, kdy svět přijme Boží morálku vyzáňující ze Sionu a Jeruzaléma, „každý bude bydlet pod svou vinnou révou a pod svým fíkovníkem a nikdo ho nevydělá. Tak promluví ústa Hospodina zástupů.“ (Micheáš 4,4)

LECH LECHA (1M 12,1–17,27)

Mnoho lidí tvrdí, že kdyby zažili zázrak, začali by věřit v Boha. Svůj agnosticismus vysvětlují tak, že s nadějí očekávali nějaký mystický, magicky zázračný okamžik – ten že ale nepřišel. V této souvislosti je zajímavé zamyslet se nad naší denní modlitbou, amidou, kterou složili muži Velkého shromáždění před více než 2000 lety a která obsahuje následující prohlášení díky: „Tobě budeme děkovat a rozpravět o tvé chvále za naše životy, vložené do tvých rukou, a za své duše tobě svěřené, a za tvé zázraky, které jsou s námi každý den, a za tvé divy a za tvá neustálá dobrodiní večer, ráno a v poledne.“ Jsou tedy

Marc Chagall: Noe vypouští holubici, 1931.

zázraky vzácným úkazem, nebo nás doprovázejí na každém kroku? A pokud jsou opravdu tak běžné, proč je na světě tolik nevěřících?

Domnívám se, že odpověď na tento zdánlivý paradox je naprosto jednoduchá: člověk musí být věřící, aby dokázal rozpoznat zázrak, neboť zázrak – podobně jako krása – spočívá v očích toho, kdo se dívá. To potvrzuje i zdánlivá textová nesrovnalost v naší sidře. Tóra nám říká, že byli čtyři násilničtí vládci, kteří zotročili pět národů, obývajících „úrod-

ný pŭlměsíc“. Pak tito despotičtí nájezd-
níci učinili jednu tragickou chybu – za-
jali nevinné obyvatele Sodomy, včetně
Lota, sirotka, kterého adoptoval jeho
strýc Abraham. Patriarcha se pouští do
boje a vítězí. „I vyšel mu (Abrahamovi)
vstříc král Sodomský, když se vrátil, po-
raziv Kedorlaomera a krále, kteří byli
s ním, do údolí Šavéh, to jest údolí krá-
lovské... I řekl král Sodomský Abra-
hamovi: dej mi osoby (tj. zajatce, které jsi
osvobodil) a bohatství vezmi sobě.“
(1M 14,17–21) Abraham si ovšem odmí-
tá cokoli vzít, třeba jen „řemínku obu-
vi“, aby nikdo nemohl říci „já jsem obo-
hatil Abrama“.

Zdá se, že zmíněné verše následují
v logickém sledu. Když se však podívá-
me na biblický text, nalezneme tři verše,
které přirozený průběh setkání přerušují.
Verš sedmnáctý říká: „I vyšel mu (Abra-
hamovi) vstříc král Sodomský...“ Osm-
náctý verš, místo aby navázal na popis
setkání mezi dvěma vůdci, uvádí do děje
naprosto novou osobu, se kterou jsme se
ještě nesetkali a už se s ní nesetkáme.
„...a Malkisedek, král šalemský, dal vy-
nésti chléb a víno, a on byl knězem Boha
Nejvyššího a požehnal mu (Abrahamovi),
řka: Požehnan budiž Abram Bohem Nej-
vyšším, stvořitelem nebe a země, a po-
chválen budiž Bůh Nejvyšší, jenž vydal
nepřátele tvé v moc tvou. A (Abraham)
dal mu desátek ze všeho.“ (1M 14,18–20)
A text pokračuje: „I řekl král Sodomský
Abramovi...“

Co pohledává Malkisedek uprostřed
setkání mezi Abrahamem a sodomským
králem? A kdo je Malkisedek? Šalem je
Jeruzalém (doslova Město míru), jméno
Malkisedek znamená král spravedlnosti;
Jeruzalém je našimi proroky nazýván
Městem spravedlnosti (Izajáš 1,26) a Mal-
kisedek bývá Moudrými ztotožňován
s Šemem, synem Noemovým.

Jeden z mých vzácných učitelů, rav
Moše Besdin, praví, že právě na tomto
místě nám Bible ukazuje, jak odlišně mo-
hou různí lidé vnímat a interpretovat tu-
též historickou událost. Abraham zachrá-
nil nevinné zajatce a s nimi celý úrodný
pŭlměsíc. Král sodomský to bere čistě
jako vojenskou záležitost – ty si vezmi
kořist, já osvobozené zajatce. Malkise-
dek, král šalemský, to považuje za zázrač-
ný čin Boží, a Hospodinu děkuje za úžas-
né vítězství.

Zázrak zkrátka spočívá v očích toho,
kdo se dívá.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vy-
brala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – říjen 2007

Staronová synagoga

3. 10. středa	HOSANA RABA šachrit předvečer Šemini aceret	8.00 hodin 18.19 hodin
4. 10. čtvrtek	ŠEMINI ACERET šachrit MAZKIR Gešem – modlitba o déšť mincha maariv	9.00 hodin 10.45 hodin 18.30 hodin 19.00 hodin
5. 10. pátek	SIMCHAT TORA šachrit začátek šabatu	9.00 hodin 18.15 hodin
6. 10. sobota	BARECHI NAFŠI – Isru chag BEREJŠIT 1M 1,1-6,8 hf: Iz 42,5-43,10 mincha konec šabatu	17.50 hodin 19.19 hodin
12. 10. pátek	1. den Roš chodeš chešvan začátek šabatu	18.00 hodin
13. 10. sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ NOACH 1M 6,9-11,32 hf: Iz 66,1-24 mincha konec šabatu	17.30 hodin 19.04 hodin
19. 10. pátek	začátek šabatu	17.46 hodin
20. 10. sobota	LECH LECHA 1M 12,1-17,27 hf: Iz 40,27-41,16 mincha konec šabatu	17.20 hodin 18.51 hodin
26. 10. pátek	začátek šabatu	17.32 hodin
27. 10. sobota	VAJERA 1M 18,1-22,24 hf: 2Kr 4,1-37 mincha konec šabatu	17.00 hodin 18.38 hodin

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.00 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

3. 10. středa	předvečer Šemini aceret	18.18 hodin
4. 10. čtvrtek	ŠEMINI ACERET – šachrit MAZKIR předvečer Simchat Tora	9.00 hodin 11.30 hodin 19.22 hodin
5. 10. pátek	SIMCHAT TORA – šachrit	9.00 hodin

Začátky bohoslužeb v sobotu vždy v 9.00 hodin.

O pátcích, kromě uvedených dnů, se bohoslužby nekonají.

Španělská synagoga (Bejt Praha)

Každý pátek kabalat šabat v 18 hodin.

Bejt Simcha (Mánesova 8, Praha 2)

*V pátek 5. října od 9.30 – ranní bohoslužba s rabínem Hoffbergem a Masorti.
V sobotu 6. října od 10.00 ranní bohoslužba pro rodiny s dětmi, věnovaná svátku
Simchat Tora – čtení z Tóry, vyprávění o Tóře, aktivity pro děti, společný oběd.
V sobotu 13. října od 10.00 ranní bohoslužba s Masorti a rabínem Hoffbergem.
Kabalat Šabat každý pátek od 18 hodin, kromě pátku 26. a soboty 27. října,
kdy se v Bejt Simcha bohoslužby nekonají – zveme všechny, aby se připojili
k bohoslužbám, vedeným rabínem Kučerou. Více informací na www.bejtsimcha.cz.*

MOJE TÉMA JE JINAKOST

Rozhovor s Natašou Dudinskou

Foto Karel Cudlín, 2007.

NATAŠA DUDINSKÁ (nar. 1967) pochází z Košic. Vystudovala FF UK v Praze (obor angličtina-ruština), v listopadu 1989 patřila k hlavním organizátorům studentské stávky, brzy nato odjela do bojující Bukurešti s vlakem vezoucím humanitární pomoc. Na počátku devadesátých let studovala mezinárodní vztahy na Columbijské univerzitě v New Yorku, od roku 1993 žije trvale v Izraeli, kde absolvovala jeruzalémskou filmovou školu Sam Spiegel Film and TV School. Působila v Izraelsko-palestinském centru pro výzkum a informace (Israel-Palestine Centre for Research and Information), psala pro slovenskou Svobodnou Evropu a české BBC. Dnes točí dokumentární filmy a spolupracuje s Rádiem Česko. Nedávno spolupracovala s malířem Markem Podwalem a režisérem Allenem Millerem na americkém dokumentu o Starém židovské hřbitově „House of Life: the Old Jewish Cemetery in Prague“.

Natašo, jak vzpomínáte na svá dětská léta?

Vyrůstala jsem v Košicích... Měla jsem normální, pěkné dětství. O tom, že jsem Židovka, jsem se dozvěděla za dramatických okolností. Alespoň pro mne. Od třetí třídy jsem chodila na jazykovou školu. Bylo to dost daleko, muselo se jet autobusem. Jezdilo nás víc a vždycky cestou, v zimě už za tmy, jsme si vykládali strašidelné příběhy. A jednoho podvečera spolužáci mluvili o tom, že po městě jezdí v ta-

xících Židé a unášejí malé děti. Strašně jsem se bála. Když jsem přišla domů, hned jsem to povídala mámě. Sedly jsme si spolu na koberec, ona otevřela šuplík, vytáhla nějaké papíry psané zvláštním písmem a povídala – ty jsi taky Židovka. Byl to šok a já byla opravdu zmatená. To zmatení, snaha pochopit, co to vlastně znamená, trvalo pak dlouho.

Doma jste asi židovství nijak nepraktikovali?

Vůbec. Tatínek není Žid, je řecký katolík, což byla taky kapitola sama pro sebe, protože za komunismu byla tahle církev v nemilosti jako judaismus. Maminka je Židovka, ale naprostá ateistka. Něco mi pověděl spíš její otec, dědeček Alexander Langfelder. Bohém, bývalý velký komunista. Bojoval ve Španělsku, válku prožil v Anglii. Vrátil se, protože prý nedokázal „žít bez slovenských hor“, v padesátých letech ho poslali na nucené práce do Ostravy. Ale z komunismu vystřízlivěl až v šedesátém osmém, a to se z něj zase stal vášnivý antikomunista: kudy chodil, tudy nadával na režim. Rodiče se báli, že mě moc ovlivňuje a že z toho budu mít ve škole problémy. A taky jsem měla.

Jako bývalý Španělák a částečný invalida (v bojích ho postřelili a přišel o plíci) měl celkem dobrý důchod a čiperně se pohyboval na černém trhu. Vždycky získal podpultové zboží, maso, pomeranče, kupoval vzácnosti za bony a zval nás do restaurací. On jediný mi dával židovské knížky a leccos mi povídal. Dokonce se vrátil do židovské obce a občas mě brávil do košické košer restaurace. Zemřel, když mi bylo šestnáct. Dodnes mi moc chybí, jednou bych chtěla natočit film o tom, jak bojoval ve Španělsku.

Tehdy jste už pomýšlela na odjezd do Izraele?

Tehdy asi ne, i když mi kamarádka z gymnázia nedávno tvrdila, že už na gymplu jsem o tom mluvila. Pro mě to nebylo tak úplně jednoduché rozhodnutí – milovala jsem Prahu, měla tu hodně kamarádů, i když jsem se tu zároveň necítila tak úplně doma. Po pádu komunismu jsem žila nějaký čas v Amsterdamu, pak dva roky v Americe. Když se rozpadlo Československo, těžce jsem to nesla, byla jsem vychovaná jako Čechoslovačka, vlastně mi dodnes z této identity něco zůstalo. Myslim, že rozdělení republiky byl nakonec

jeden z důvodů, proč jsem odjela do Izraele. Když jsem byla poprvé v Izraeli v roce 1991, měla jsem intenzivní, zvláštní pocit, že tam patřím. Ale pro alija jsem se rozhodla až v roce 1994.

Ten prvotní pocit ve vás přetrval?

Přetrval, ale současně přišla studená sprcha pro moje idealistické nadšení. Zjistila jsem, že Izrael se ničím neliší od ostatních zemí, že to není ráj na zemi. První drsné probuzení byl vztah Palestinci – Izrael a zjištění, že náš přístup z diaspor: „chudáci Židi a zlí Palestinci“ není tak úplně přesný.

Druhé probuzení byl vztah Izraelců k přistěhovalcům, nebo spíš k menšinám jakéhokoli druhu, ať jsou to mizrachim, tedy sefardští Židé, ruští imigranti nebo Palestinci. Já studovala na filmové škole v Jeruzalémě, což je na jedné straně výborná škola, která vychovává studenty k tomu, aby získávali mezinárodní ceny, a na druhé straně to byla tvrdá lekce pro moji „jinakost“. Ať jsem se snažila sebevíc pochopit izraelský život a zdejší společnost a splynout s ní, lezly ze mě pořád hrozně slovenské filmy – takové pomalé, poetické, váhavé věci. Učitelé mě za to dusili, chtěli aby moji hrdinové „byli aktivní“, takoví moderní akceschopní Židé. Pochopila jsem, že se nemohu změnit, že když jsem udělala alija, nestala jsem se automaticky Izraelkou. Těch sedmadvacet předchozích let jsem měla v sobě a nemohla jsem se jich rázem vzdát, jak po mně v podstatě chtěli a jak se to dělo s lidmi, kteří přicházeli v předchozích emigrantských vlnách. Bylo by krásné, kdyby v Izraeli mohli lidé zůstat, jací jsou, ale jsou nuceni osekávat kusy sebe samých. To je škoda.

Mění se tenhle přístup, je už společnost otevřenější?

Pomalou asi ano, já jsem se asi taky změnila. Ale třeba vztah k ruským Židům nebo Židům z Etiopie moc vstřícný není. Začátky byly těžké, ale mně je Izrael strašně blízký – jeho energie, energie lidí. Je mi milejší, když mi někdo vynadá, než aby předstíral nějakou zdvořilost a myslel si svoje. Izraelská společnost je opravdu jedna velká rodina – každý se stará o druhého, plete se mu – tedy v dobrém – do života. To jsou super zážitky, které v jiné zemi těžko prožijete.

Poprvé jsem naplno pocítila, že sem opravdu patřím, že jsem Izraelka, když zabil Jicchaka Rabina. Byla jsem na té demonstraci v Tel Avivu a na všech dalších, a tehdy jsem asi poprvé splynula s ostatními.

Jste aktivní v izraelsko-palestinském hnutí či dialogu. Co si pod tím máme představit?

Naše hnutí se jmenuje Ta'ayush, což arabsky znamená spolužití. Vzniklo v době druhé intifády, kdy v izraelské společnosti nastalo obrovské rozčarování, zklamání, a s tím spojené opravdové nepřátelství k Palestincům. Izraelci měli pocit zrady. Věděla jsem, že to je cesta do pekel a s několika kamarády jsme se rozhodli založit hnutí, které bude mít hlavní cíl – zastavit demonziaci „nepřítel“ na obou stranách.

Chtěli jsme se setkávat s Palestinci, komunikovat s nimi a ukázat, že většina z nich nejsou teroristé. Mluvili jsme s intelektuály, s novináři, jezdili jsme také na okupovaná území, pomáhali vesničanům, kterým osadníci bránili sklízet olivy nebo obilí, což je jejich jediný zdroj obživy, nebo kterým Izrael konfiskuje půdu, aby tam mohl postavit bezpečnostní zeď. Zároveň jsme chtěli, aby i Palestinci věděli, že stále ještě existuje dost Izraelců, kteří jsou proti okupaci a kteří s nimi chtějí žít v míru.

Je totiž strašné, že dnes už vyrůstá generace Palestinců, kteří z Izraelců znají jen osadníky a vojáky, normální civilisty nikdy neviděli. Při těch setkáních jsem naplno pochopila, že většina Palestinců opravdu nechce boj, že chtějí to, co všichni ostatní – klid, nějakou práci, vychovávat děti, důstojný život.

Ale proč si tihle mírumilovní lidé zvolili jako své vůdce Hamás?

Fatah jim připadal zkorumpovaný, což taky byl, a Hamás brali jako záruku své bezpečnosti. A navíc Hamás používá stejnou taktiku jako Islámské bratrstvo v Egyptě a jinde – buduje sociální síť, staví nemocnice... Hamás měl také mnohem lepší organizaci voleb – méně kandidátů, kteří pak dostali relativně větší podporu, zatímco Fatah měl kandidátů mnohem víc a jejich voličské hlasy se rozdrobily.

Z mých palestinských přátel Hamás nevolil nikdo, ale rozumím těm lidem do té míry, že si dovedu představit, že je Fatah zklamal – nepřinesl mír a nedovedl zlepšit jejich životní situaci. Nevěřili mu. A o Hamásu si mysleli, že za ně bojuje. Izraelci také bojovali proti Britům jako teroristé a lidé je podporovali...

Ale Irgun byl nakonec zakázán, a navíc nikdy neútočil na civilní cíle.

To je pravda. Izraelci se s tím vypořádali, Palestinci ten správný krok musí teprve udělat.

Existují další izraelsko-palestinská hnutí?

Je jich několik, velmi aktivních. Anarchisti proti zdi (*Anarchistim neged ha-choma*), to jsou taková mladá nadšenci, kteří bojují proti stavbě zdi obzvláště tam, kde zabírá palestinskou půdu. *Guš šalom* (Mírový

blok) tvoří zase převážně starší generace, jejich legendárnímu vůdci Uri Avnerymu je už dost přes 80. *Rabanim šomrej mišpat* (Rabíni za lidská práva), ve kterém jsou aktivní hlavně reformovaní rabíni a rabínky. *Machsom Watch* tvoří ženy, hlavně penzistky (mezi nimi je i Rony Pearlmanová, jedna z Děti Maislovky), které se snaží o to, aby se vojáci chovali k Palestincům na checkpointech lidsky. *Lochamim lešalom* (Bojovníci za mír) tvoří zas bývalí izraelští vojáci a palestínští militanti, kteří se rozhodli složit zbraně a začít spolu mírový dialog. *Bnei Avraham* (Synové Abrahamovi – název symbolizuje to, že Židé i muslimové mají společného praotce) jsou aktivní hlavně v Hebronu, kde jsou vztahy mezi Palestinci a izraelskými osadníky zvláště vypjaté.

Snad jednou z nejpůsobivějších organizací je *Parents Circle*, kterou tvoří několik set izraelských a palestinských rodin, které během konfliktů ztratily někoho blízkého. Rozrůstá se a ti lidé k sobě mají blízko – prošli stejným peklem a chtějí ho ukončit. Založili například neplacenou telefonní linku pro lidi z obou stran. Před pár lety vzniklo také palestinsko-izraelské rádio *All for Peace*, které vysílá i přes internet v hebrejštině, arabštině a angličtině.

Dá se ten vleklý konflikt ukončit?

Když jsem přijela do Izraele, nesla jsem si v sobě zážitek pádu totality a představu, že všechno je možné změnit. I pro Izrael to byla optimistická doba – dohody z Osla, nadšení, že to konečně půjde... Teď budoucnost moc optimisticky nevidím.

Na jedné straně existují různé organizace a hnutí, které tvoří převážně dobrovolníci, na druhé straně sílí různě extremistické síly, a to v obou táborech – u nás fanatická menšina mezi osadníky, u Palestinců Hamás. Mezi nimi se nachází tzv. *great silent majority*, která sice touží po normálním životě, ale zároveň žije tak trochu v zajetí extremistické menšiny.

Zajímavý pokus, jak sblížit Izraelce a Palestince, je zakládání společných škol. Vaše dcera Hagar do jedné z nich chodí. Jak tenhle projekt pokračuje?

Teď byla založená čtvrtá dvojjazyčná židovsko-arabská škola, v Beer Ševě. Ta naše v Jeruzalémě pokračuje dobře, prošli jsme si počátečními problémy a nedorozuměními a rodiče a děti společně tvoří komunitu. Krásné na tom je, že děti na obou stranách berou jako normální, že si hrají s židovskými nebo arabskými kamarády. A mají neuvěřitelně silný smysl pro spravedlnost a rovnoprávnost. Tohle je opravdu naděje.

Točíte dokumentární filmy. Jaká témata si vybíráte?

Moje hlavní téma je jinakost, taková či onaká. Točila jsem třeba film *Recognized* o beduínech (režisér Ori Kleiner). To je taky složitá, vlastně smutná záležitost. Beduíni a drúzové jsou jediní Arabové, kteří slouží v izraelské armádě. Jsou vůči nám opravdu loajální. V Izraeli žije asi 170 tisíc beduíňů, hlavně v Negevu, a je strašně smutné vidět, jak se k nim stát chová. Ti lidé byli po staletí nomádi, kočovníci a žijí stále dost tradičním způsobem. V šedesátých letech vláda rozhodla, že se musejí usadit, a postavila jim sedm městeček v poušti. Městeček bez cest, bez kanalizace, bez nemocnic a dalších služeb, s nedostatkem škol a hlavně široko daleko bez pracovních příležitostí. Současně jim byla postupně zkonfiskována téměř všechna území, na kterých dřív volně kočovali. Zčásti kvůli vojenským základnám, zčásti kvůli továrnám a novým židovským osadám. Kromě toho chtěl mít stát beduíny pod kontrolou – slouží sice v armádě, ale přece jen jsou to Arabové a Izraelci jim prostě stoprocentně nevěří.

Do těch městeček se nastěhovala tak polovina beduíňů, druhá půlka to dodnes odmítá a žije na území, které považuje za své. Stát jejich osady považuje za nelegální, proto tam odmítá třeba zavést elektřinu nebo postavit školy. A hlavně neustále bourá domy, které si staví. Obzvláště v posledních dvou letech skoro každý týden přijdou policajti na bagrech a zbourají několika rodinám nový dům. Jednou jsem viděla, jak zbořili dům novomanželům, kteří měli mít za týden svatbu.

To mi připomíná politiku našeho státu k Romům.

Možná, ale rozdíl je v tom, že zatímco Romové nikdy Čechy a Slováky skutečně neohrožovali, nikdy s nimi nebojovali, beduíni jsou Arabové, tedy v izraelských očích automaticky nepřátelé. A tak i když se jedná o dost bezbrannou menšinu, Izrael se jich vlastně bojí, a proto jim neustále omezuje životní prostor. Beduíni ale tvoří zhruba čtvrtinu populace Negevu a žijí na pouhých 5 procentech pouštního území. Takhle diskriminační politika se stává čím dál víc časovou bombou. Stále víc beduíňů odmítá sloužit v armádě a začínají se přiklánět k islámu. Jako nomádi měli k náboženství vždycky spíš volný vztah, ale nesnesitelné životní podmínky a vysoká nezaměstnanost je životnou půdou pro růst radikálního islamismu.

Asi to všechno zní hodně kriticky, ale já Izrael opravdu miluju, záleží mi na něm, proto mne tyhle věci tolik trápí, nebo spíš rozčilují. **ALICE MARXOVÁ**

DÍLO NA NOBELOVU CENU

Raul Hilberg (1926–2007)

Čtvrtého srpna 2007 skonal v Burlingtonu ve státě Vermont uznávaný zakladatel studií o holocaustu Raul Hilberg. Zemřel na plicní nádor. Přežila ho manželka Gwendolyna a děti z prvního manželství: David žije v Brooklynu a Deborah v Jeruzalémě.

Hilberg se narodil ve Vídni a živě si pamatoval na to, jak Hitler roku 1938 do této metropole triumfálně vstoupil. Jeho rodina krátce poté uprchla z Rakouska a nalezla dočasné útočiště na Kubě. Raul tu na vlastní oči viděl esesácký rozsudek nad pasažéry lodi St. Louis: nesměli zůstat na Kubě a byli vráceni do Evropy. Hilbergovi měli štěstí: odjeli do Spojených států a usadili se v Brooklynu; rodiče pocházející ze solidní buržoazní střední třídy začali pracovat jako dělníci v továrně.

Hilberg studoval na Brooklyn College. Když mu bylo osmnáct, vstoupil do americké armády a byl zařazen do bojové jednotky v Evropě. Vrátil se, získal bakalářský titul, pak začal studovat na Columbijské univerzitě. Jeho profesorem se stal Franz Neumann, který se zabýval čtyřmi centry moci v rámci nacistického státu. Právě Neumann, když chtěl Hilberg rozšířit svou magisterskou práci na studii doktorandskou, prohlásil: „O. k., ale pohrůbte se tím.“ A právě Neumann Hilberga doporučil, aby pracoval v Dokumentačním středisku v Alexandrii. Studoval tu ukořistěné nacistické válečné dokumenty a toto bádání ještě posílilo nesmírný důraz, jaký kladl na práci se spisy. Roku 1956 začal působit na univerzitě ve Vermontu, jež se stala na dalších pětadvacet let jeho akademickým domovem. Výuku ukončil roku 1991, své bádání neopustil nikdy.

SVRCHOVANÉ DÍLO

Hilberg je nejvíce znám a respektován jako autor monumentální práce *Likvidace evropských Židů*, vydané roku 1961. Druhé, „upravené a definitivní vydání“ vyšlo roku 1985, ale pak znovu, v ještě upravenější a definitivnější podobě roku 2004 (Yale University Press). Ve skutečnosti bylo každé z mnoha cizojazyčných vydání v podstatě revizí originálu, protože Hilberg nikdy nepřestal upravovat svou práci ve světle nových dokumentů, které se objevovaly postupně, jak se otevíraly archivy ve východní Evropě.

Christopher R. Browning, Hilbergův nejvýznamnější žák, napsal: „Hilbergův největší příspěvek spočívá v tom, že zo-

brazil nacistické zničení evropských Židů nikoli jako obrovský pogrom, ale jako byrokratický a administrativní proces, jenž si žádal odborníky všeho druhu a úspěšně si dokázal získat účast doslova každé části spořádané německé společnosti...“

Přitom tohle dílo považované i svými kritiky za „monumentální a svrchované“ málem nespatrišlo světlo světa. Rukopis odmítalo nakladatelství za nakladatel-

Raul Hilberg. Foto archiv.

stvím. Komerční podniky odrazovaly jeho přesnost a detailnost prezentované na stovkách stran popsaných hustým, do dvou sloupců řazeným písmem, popisujícím byrokratický boj a cizojazyčné dokumenty. Univerzitní nakladatelství nenacházela důvody, proč vydávat práci o holocaustu. Jeruzalémský památník obětem a hrdinům šoa Jad vašem nejprve s vydáním souhlasil, ale když v jeho týmu vypukla vůči Hilbergovu textu silná opozice, od publikace odstoupil. Pracovníkům Jad vašem totiž vadil způsob, s nímž Hilberg přistupoval k ozbrojenému židovskému odporu. Ačkoli byla rezistence ústředním bodem sionistického podání šoa, Hilberg ji považoval za naprosto okrajový jev.

O PŘEDČASNÉ PODDAJNOSTI

Podle Hilberga neprojevíli Židé vůči nacistům jinou reakci než tu, že se snažili o zmírnění situace, uhýbali před řešením, nechali se zcela ochromit a nakonec se poddali. Během své dlouhé kariéry od tohoto pohledu Hilberg neupustil. Psal úporně a přesvědčivě o předčasně poddačnosti.

Psal z perspektivy německé dokumentace a význam veškerého ozbrojeného odporu minimalizoval.

Hilbergova práce vyšla nakonec (a jen díky soukromé dotaci) roku 1961 v nakladatelství Quandrangle Press. Objevila se ve chvíli, kdy se lidé díky procesu s Eichmannem začali o holocaust zajímat. Ve svých slavných sloupcích v *New Yorker* Hilbergovu práci nejednou využila Hannah Arendtová, jejího autora však nikdy přímo neuvedla. Mladého historika náležitě ocenila teprve v pozdější práci *Eichmann v Jeruzalémě*. Podle Browninga „to, co Hilberg zobrazil jako katastrofické a tragické selhání vnímání, Arendtová naopak zachytila jako omámení mocí, sobeckou korupci a nejvyšší zradu – zkrátka jako cejchující obvinění z morálního selhání“.

Hilbergovo poselství bylo naneštěstí příliš nejasné a lidé ho nepochopili. S výjimkou nejpoučenějších kruhů byly Hilbergovy a Arendtové portréty židovského vedení považovány za totožné.

Hilberg se úlohou židovského vedení do hloubky zabýval v dojemném portrétu Adama Czerniakowa, vůdce varšavské židovské rady. Jeho deník byl přeložen do angličtiny a Hilberg k němu vytvořil úzkostlivě pečlivý komentář, přínosný jak pro naprosté laiky, tak pro vzdělané odborníky.

Na autoritativní dílo o židovských radách z pera Izajáše Trunka odpověděl Hilberg laskavě. Jako učenec oceňoval kvalitní odbornou práci. Psal dál. Vydal knihu *Pachatelé, oběti a diváci* (č. 2002, Argo). Jeho studii o systému německých železnic psanou v němčině, v níž ukázal, jak zásadně důležité byly železniční tratě pro vraždicí proces, dosud nikdo nepřekonal.

VLASTNÍ VZPOMÍNKY

Hilbergovy vzpomínky *Politika paměti* jsou rozhněvaná kniha. Psal ji v době, kdy už měl zabezpečené postavení v akademickém výzkumu holocaustu. Nežádal ospravedlnění, neslavil svůj triumf, jen si vyřizoval účty s Hannah Arendtovou, Lucy Dawidowiczovou, Norou Levinovou, tedy s těmi, jejichž díla se s jeho významem nemohla měřit. Člověku je z té knihy smutno, protože ji nedokázal napsat jako osobnost, která získala všeobecný respekt. Pronikají do ní příliš ostře rány z mládí, osamělost jeho snah a bolestné začátky. Pozdější práce *Prameny pro výzkum holocaustu* ukazuje Hilbergův jedinečný způsob, jak číst dokumenty. Toto dílo by se mělo stát povinnou četbou pro všechny studenty holocaustu, kteří se musí naučit chápat, jak

přístupovat k textu: kriticky a přitom s respektem.

Spolupracoval jsem s Raulem Hilbergem při vzniku amerického Muzea holocaustu (*United States Holocaust Memorial Museum*). Roku 1979 ho prezident Carter jmenoval do prezidentského výboru holocaustu, později do amerického pamětního výboru holocaustu. Působil v akademické radě a kvůli muzeu hodně cestoval, snažil se pomáhat hlavně při tlaku na otevření archivů v Sovětském svazu a za železnou oponou. Zabýval se touto činností dlouhou dobu, kontroloval jeden nález po druhém, vybíral dokumenty, které se měly vyhledat, rozhodoval, které záznamy se mají okopírovat, a pak zase jeden po druhém prohlížel mikrofilmy, aby se ujistil, že archiváři dodrželi slovo. (...) A za všechnu tuhle práci ani za své semináře a přednášky nepřijal ani cent. Představoval důslednou, laskavou a pevnou autoritu: vždycky žádal nejvyšší úroveň výkonu a jakoukoli práci poměřoval maximálními standardy.

NENÁVIDĚL VRAHY

Když jsem se dozvěděl o jeho smrti, napsal jsem Jehudovi Bauerovi, významnému historikovi šoa a Hilbergovu příteli. Bauer odpověděl: „Hilberg nenáviděl nacisty, nenáviděl vrahy a své city ne zcela úspěšně ukrýval za chladným, analytickým zevnějškem. Když si dovolil ten přepych a choval se podle své přirozenosti, stal se z něj vřelý a srdečný člověk. Na veřejnosti jsme spolu bojovali, ale v soukromí jsme se spřátelili. Byl stejně starý jako já, pocházíme ze stejného kulturního prostředí. Ale on byl jiný: ovlivnily ho zkušenosti imigranta v USA, vojáka v bojové jednotce, studia u Franze Neumanna na Columbii. Nekladl zásadní otázky, neptal se ‚proč‘, protože, jak často říkal, na silné otázky nechtěl odpovídat chabými odpověďmi. Byl přesvědčený ateista a miloval judaismus. Byl znamenitý řečník, toužící po konfrontacích a debatách. Byl to Mensch.“

Ve výzkumu holocaustu každý ví, že kdyby se v této oblasti někomu měla nabídnout Nobelova cena, zasloužil by si ji především Raul Hilberg. Tak kvalitní byla jeho práce, tak kvalitní byl on sám.

MICHAEL BERENBAUM

(Autor je profesorem židovských studií na Americké židovské univerzitě v Los Angeles a autorem řady historických a filosofických prací na téma holocaust. Text, který tu s jeho laskavým svolením přetiskujeme, byl pro potřeby Rch upraven a krácen. Připravila am.)

OSUDY ARIZOVANÝCH PŘEDMĚTŮ

Když v roce 2002 skončila svou činnost Smíšená pracovní komise české vlády a Federace židovských obcí, bylo jasné, že některá témata, kterými se zabývala, nebude možné uspokojivě uzavřít. Týkalo se to hlavně historického výzkumu nacistických konfiskací židovského majetku, zejména uměleckých předmětů. Experti, kteří se výzkumem začali zabývat, došli k názoru, že tato práce značně přesáhne čas i možnosti komise. Úkolem byl proto pověřen Ústav soudobých dějin při Akademii věd ČR, kde v roce 2001 vzniklo Centrum pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí druhé světové války. Centrum také chtělo objasnit historické a hospodářské aspekty arizace a navíc rozšířilo svou náplň práce o důkladný výzkum českých i zahraničních archivů a o průzkum muzeí a galerií, které spadají pod gesci Ministerstva kultury ČR. Hlavním záměrem bylo zjistit nakolik vlastní tyto instituce předměty, které pocházejí z konfiskací židovského majetku. (O činnosti centra jsme referovali v *Rch* č. 2/2007.)

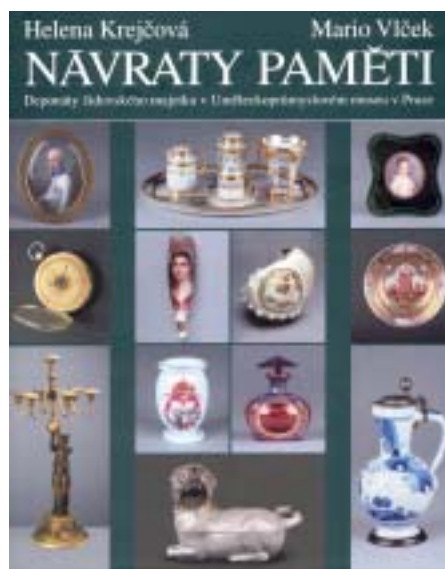
Výsledky badatelské práce pracovníků centra jsou prezentovány na mezinárodních konferencích a při tzv. kulatých stolech, kterých se účastní především odborníci z oboru muzejnictví, a také v publikacích, k nimž koncem léta přibyl počín význam-

nilo gestapo. Kahler ještě stihl včas emigrovat, majitelé jiných věcí však již takové štěstí většinou neměli. Byli odvečeni do koncentračních táborů a jejich majetek byl shromážděn ve skladech tzv. Treuhandstelle (jejímu založení a fungování je v knize věnována samostatná část). Centru se podařilo také zdokumentovat i budovy, kde byly konfiskáty uloženy v době války, v knize jsou publikovány fotografie jejich současného stavu a údaje o jejich majitelích. Totéž se z větší části podařilo i u mnoha uměleckých předmětů, uložených v muzeu. Ze šlo mnohdy o práci téměř detektivní, je nasnadě. Ve spolupráci s Památkem Terezín a dalšími institucemi se dokonce podařilo v mnoha případech přiřadit jednotlivým předmětům transportní čísla a tak určit původní majitele. Osudům těchto lidí se kniha také věnuje.

UMPRUM JE PRVNÍ

Snahou Federace židovských obcí vždy bylo umožnit navrácení arizovaného majetku původním vlastníkům. Je smutným faktem, že se to v drtivé většině případů nepodařilo, protože majetek nebylo komu vrátit, během šoa byly vyvražďeny celé rodiny. V takových případech navrhovala federace, aby příslušná instituce tento majetek v expozici náležitě označila a upozornila tak na osud jeho maji-

tele. Vznikl by tak jedinečný památník, který by byl dalším mementem a zároveň by připomínal bohatou minulost židovské komunity v naší zemi. V případě Uměleckoprůmyslového muzea a publikace *Návraty paměti* se tak již stalo. Je to první takový případ. Navíc ředitelka muzea dr. Helena Koenigsmarková přislíbila, že židovským konfis-

židovského majetku, většinou porcelánu a drobných předmětů dekoračních či užitkových, od příborů po talíře či svícný. Ani jeden soubor se však nedochoval ve své úplnosti, nejcennější kusy zmizely v době okupace, ale i v poválečných letech. Například velmi cenná sbírka míšeňského porcelánu se do UMPRUM dostala poté, co ji jejímu majiteli, Viktoru Kahlerovi, zaba-

kátům bude věnována část nové expozice porcelánu, která se bude otevírat v Klášterci nad Ohří. Doufejme, že i ostatní muzea a galerie budou takto vstřícné.

(Helena Krejčová, Mario Vlček, Návraty paměti, vydalo Centrum pro dokumentaci při AVČR v nakladatelství Tilia v Šenově u Ostravy v roce 2007, 360 str., cena neuvedena.)

Viola Roggenkampová

PRUHOVANÝ PYŽAMO

Naši židi, slyším říkat Hermínu Kleingeldovou za psacím stolem, nemůžu si stěžovat, jasně, že ty z Východu, z Polska, pani Glitzerová, ty teď taky přišli do západního Německa, v NDR pustěj židy okamžitě, radši dneska než zejtra, a z Rumunska několik rodin, přes Izrael, pět měsíců v Zaslíbený zemi a odtamtud přímo do Ameriky, a koho tam nechťej, toho vezmeme my.

Musím dávat pozor, abych ty knihy dostala zpátky, sou mezi nima vzácný svazky, prvotisky ze soukromých sbírek, kdybysme je prodali, bylo by za to jmění.

Já to panu Blattnerovi pořád říkám, že bysme měli bejt pojištěný, ale on, dyť ho znáte, nedá se s ním mluvit, a ty z Východu, některý vrátěj knihy samej flek, já je našťestí všechny balím do papíru, a fakt je, že ty lidi z Východu, oni maj rádi německou literaturu, pani Glitzerová, tady mi nazpaměť přednášej dlouhý balady od Schillera, samozřejmě německy. Taky Heineho, řekne Hermína Kleingeldová, našeho Heineho, a nedávno tady jedna přednášela Fausta, ale jen první díl.

Zvoní telefon.

Babička klopi oči do otevřené kabelky, nechce, aby to vypadalo, jako kdyby poslouchala, ale když už tady jednou je, poslouchá. Já taky.

Da, da, da, říká Hermína Kleingeldová do telefonu, řekne to víckrát. Zní to, jako by koktala. Německy to znamená tady, ale rusky ano. To vím od tety Bety. Cizí slova kloužou podél mých uší, měkké, vlhké hlásky. Asi ten Rus z Izraele, určitě se jedná o nějakou knihu.

To byl můj otec, sděluje Hermína Kleingeldová mé babičce, volá každej den, vždycky ve stejnou dobu, z Mnichova. Neohlásí se, ale já slyším, jak dechá, a vím, že to je on. Zeptám se, jak se ti vede. On řekne, dobře. Pak se zeptám, všechno v pořádku. A on řekne, jo. Zeptám se, je něco novýho. On řekne, ne. A já řeknu, dobře. Tak zejtra zase, a on řekne, jo. Ať si zdravá. A já řeknu, jo. Ty taky. Rusky. Jak jste slyšela. Můj otec je z Ruska, Boris, Boris Kleingeld.

A takhle každej den, slyším říct moji babičku, a Hermína Kleingeldová řekne, jo, pani Glitzerová, každej den, ve stejnou dobu, proto nemůžu v tuhle dobu odejít. Volá mě takhle od té doby, co umřela moje matka, už to bude dvacet roků. Tenkrát jsem zrovna odešla z domu, bylo mi šestadvacet. On stál u jejího hrobu a řekl, co všechno přežila, a teď ji musel přejet nákladák, nějaký mladý muž seděl u volantu,

dva roky po válce. Já, schovaná za vysokými regály plnými starých knih, si lámu hlavu nad tím, proč se Hermína Kleingeldová jmenuje stejně jako její otec, vždyť je to dospělá žena, a najednou mi bleskne, že mi to nemyslí, asi jsem spadla na hlavu, kuchyňským oknem rovnou na ty železné schody, Hermína Kleingeldová není vdaná za jejího otce, ona není vdaná vůbec. Jako Karola, dcera Ruchly, ta taky není vdaná, přestože už je dospělá. Tak to bude u mě. Už mi to zase myslí, nejsem padlá na hlavu, nemusím opustit rodinu kuchyňským oknem.

Opírám se čelem o zaprášené knihy a přísahám si, že to udělám jako Hermína a Karola, a ne jako Věra s tou sviní.

Vy ste ale hodná dcera, slyším říkat moji babičku, přinesla sem vám brejle, vyberte si z těchle, cenovky na nich eště visí, jen se podívejte, jak drahý ty modely sou, moje dcera řekla padesát, to je třetina regulérní ceny, ale já vám je věnuju, Ruchlina dcera, ta ať zaplatí, ta má peníze, to je dobře, *kejn ajnore*, nechci to zakříknout, jen to nezakříknout.

Nahoře v společenské místnosti sedí teta Ruchla s tetou Olgou, už na nás čekaly, a tam v rohu u okna sedí ty Rusky, pět tlustých žen v starých šněrovacích botách, jejich hlasy vržou, cvrlikají a mlaskají v jidiš i v ruštině, mají obnošené šaty, výrazně se liší od mých terezínských tet.

Teta Ruchla a teta Olga jsou rozčilené, *oj, Hedvičko, nu, mě zulíbají*, a teta Ruchla říká, Hedvičko, musíš pomoci, podívá se přesmutně na Olgu, teda s Frici, musíme nechat Frici utratit, Olga si zakryje obličej dlaněmi, ty to musíš udělat, Hedvičko, že to pro mě uděláš, já to udělat nemůžu, srdce mi to utrhe, s tebou pude, a teta Ruchla řekne, on si to tak přeje, domovní řád, ten jeho domovní řád, nedá se s ním mluvit, a protože mluví o něm, mluví teta Ruchla výjimečně spisovně.

Jako kdo on, chci vědět, všechny tři ženy naznačují mlčky hlavou kamsi dozadu, přitom se na mě významně dívají. Jde o Jindřicha Blattnera, vedoucího Domova a předsedy židovské obce. Co má proti psům, ptám se, Frici je sice ošklivá jezevčice a smrdí, ale je přece úplně neškodná.

Moje Fricinka nesmrdí, říká teta Olga.

Těč, říká teta Ruchla, *ovej* teda prdí, *nu*, stará je, a jak Olga přišla do tohoto ústavu, je to čtyry roky, teprv tři je to, přerušuje Olga, no tak máš mít recht, říká teta Ruchla, před třema rokama, Motl Kummer, ať je mu země lehká, ještě nebyl mrtvej, a tak se myslelo, že Frici umře před ním, myslelo se, *nu*, a jak to dopadlo, Motl je na pravdě boží, pámbu mu dej lehkou zem, ale naši Frici pámbu nechce.

No, a teď zjistil Jindřich Blattner, že je tu pes, říká teta Olga, nedovedeš si představit, Hedvičko, jak vyváděl, domovní řád, domovní řád, přitom už to ví dávno, že mám psa, najednou mu to nepasuje, lekl se jí, Fricinky, nemá s ní slitování, ubožátko, dyť za to nemůže.

To je kvůli tomu, co zažil, říká moje babička.

Co zažil, nech bejt jeho zážitky, kdo z nás nemá svoje vlastní zážitky, Ruchla má svoje, já mám moje, on se bojí psů, moje Frici se zase bojí jeho, strachy se třese, jak ho ucítí. Dejte toho psa pryč, vrčel, jinak prej mám jít z Domova, kdo by chtěl Frici, nikdo nechce Frici, je stará a má ztučnělý srdíčko a je zvyklá na mě.

Tady blízko, *a paar hajzer vajtr*, říká teta Ruchla, *da issa doktr, a fajnr menš*, hned tadyhle doprava, jak vyjdete ven.

Nechat utratit Frici, babička tedy zrovna nadšená není. Vlastně sem přišla, abych vás pozvala na moje pětadesátiny, a tady, hrabe se v tašce, sem přinesla pateru, ne, čtvery brejle pro Karolu, má si vybrat, padesát za jednu, cenovka na nich eště visí, skoro zadarmo.

Teta Ruchla odebere mé babičce všechny brýle. Hedvičko, máš sebou Klárku, ste na to dvě, udělej Olze *e'tojve*.

Jo, *tu mir eine Liebe*, říká Olga, a v obličej jí to cuká.

No tak dobře, moje babička se nechá přesvědčit, tak pojdme nahoru pro Frici.

To sou ty Rusové, říká teta Olga, když míváme těch pět Rusek. Moje babička mlaskne, *mešuge, ajn šmús*, dyť to sou Izraelci. Cestou k Frici chci vědět, co je s Jindřichem Blattnerem, proč má strach před psy, a teta Ruchla vysvětluje, Němci se k němu chovali jako k psovi.

Jako jak se to jen tak říká, nebo vopravdu, ptám se.

Tak, jak říkám, říká, vopravdická pravda je to, že ho strčili do vohrady pro psy. Tam ho ty mrchy kousaly a štípaly, a on eště musel vyklízet jejich sračky, a teda vzít z jejich misky si nesměl nic. Tak ve srovnání s námi se měl málem jak pámbu ve Frankrajchu, říká teta Olga.

Já mám zvířata ráda, hrozně ráda bych měla velkého psa, tajně bych vycvičila psy, a jednoho dne by na můj povel rozsápali nácky. O lágrech vím, teda vlastně moc ne. Ostatný drát, a za ním lidi v pyžamech, v pyžamech z úplně tenoučké látky.

Máme před nim strach, teta Ruchla pokračuje, říkáme mu Prušák, už si ho viděla, říká teta Olga, von má vostrej, jasnej hlas, na jeho psacím stole je vzornej pořádek, už si byla v jeho pracovně, teta Ruchla mlaskne, co by asi naše Klárka pohledávala v jeho pracovně, a teta Olga říká, *nu*, to jen aby si o něm udělala nějakou představu, a teta Ruchla říká, na co se má to dítě zajímat *firn firer fun hajm fir alte menšn*, na to má eště spoustu času, eště šedesát, sedmdesát let. Teta Olga říká, ten by bejval byl dobrej kápo. Teta Ruchla se zastaví a kárá tetu Olgu, jak můžeš něco takovýho říct. Prušák byl malej kluk a žádněj kápo, a Němci ho tam v tý vohradě mučili a tejráli. Je krajně rozčilená, myslí na svůj žlučník, Ruchlo, varuje ji moje babička, můj žlučník, vykřikuje teta Ruchla, *nu*, jak se můžu nerozčilovat, když tady Olga blábolí o nějakým kápovi, a já se zeptám, jestli takový kápo měl na sobě pyžamo nebo normální oblečení. Co myslí to dítě, zeptá se teta Olga, já přesně nevím, říká babička. *Šacele*, říká teta Ruchla, řekni nám, *vos mejnste, vos iss mitn pitšama*. Tam přeče měli pyžama, v lágru, říkám, teda to považuju za strašnou lumpárnu, to nemoh nikdo utýct, protože kdyby se bejvalo někomu přeče jen podařilo utýct, nemoh by jít v tom pyžamu po ulici, to by Němci okamžitě věděli, že utek z koncentráku.

Tři páry vyvalených očí na mě zírají, teta Ruchla padá v té tmavé chodbě zády na zeď, její tučné tělo se otfásá, vydává ze sebe přerývavé skřeky, Hedvičko, *sog, vos trégt er firn pitšama, dajn švigrzón*.

Můj tatka, říkám, samozřejmě že má pruhovaný pyžamo.

Smějí se tatškům v pruhovaných pyžamech. Přestaňte, to dítě je z vás celý zmatečný, teta Olga mě hladí po rozpálené tváři.

To jsem typická já. Řekla jsem to špatně. Právě já. Měla bych to vědět správně. Ze mě by to mělo vycházet správně. Ne tak jako právě teď, aby se hned poznalo, že s nimi nejsem spjatá, tak spjatá, aby mezi námi nebyla žádná propast a žádný šedý chlad, který pálí jako horký led.

Pro tohle dítě, říká teta Olga, jsme nebyli vězni v pruhovaných mundúrech, ale lidi v pyžamech, které vytáhli v noci z postele, no, a nebylo to tak.

Otevře dveře do jejího pokoje. Frici klepe svým krysím ocasem o podlahu a koulí očima. Vezmu z věšáku šňůru, dám jí ko-

Kresby Antonín Sládek.

lem krku obojek, Frici mi líže ruku a zůstane ležet v koši.

Vona to cejtí, koukněte se, nevyleze z koše, vona to ví. Teta Olga pláče.

Teta Ruchla, babička i já víme, že Frici zůstane ležet pokaždé, když má jít ven. Nechce se jí chodit. Na těch čtyřech krátkých nohou nese příliš velkou tíhu. Vezmu ji na ruku. Olga ji políbí mezi oči. Rychle, dělejte.

Jdeme, babička a já, ve dveřích se ještě jednou obrátím, teta Ruchla objímá tetu Olgu a dává nám znamení, abychom zmizely.

Beze slova procházíme tmavou chodbou, na jejím konci zabočíme doleva, před námi je další chodba, dlouhá a temná, potom schodiště.

Měla tam Frici donést, to Ruchla mohla, a já bych utěšovala Olgu.

Postavím Frici, která si jen tak smrdí, na zem, a nechám ji vrávorat na šňůře za námi.

Doufám jen, že u doktora přídím hned na řadu, pokračuje moje babička, chtěla jsem s nima eště mluvit o tom, jestli by nemohly Pavlovi pučit peníze na dům. Co to říkala Alma, pětadesát tisíc marek, říkala, kdyby Ruchla, Olga, Vilma a Bety, Emílie ně, ta nic nemá, a Loty je moc lakomá, ta nepučí nic, ale Ruchla, Olga, Vilma, Bety, babička odečítá ukazovákem levé ruky čtyři prsty na pravé ruce, kdyby každá dala deset tisíc, *oj*, to by bylo. Zbylých šestnáct tisíc dáme nějak dohromady.

Na konci chodby se otevrou dveře, na okamžik vnikne dovnitř pár slunečních paprsků, objeví se nějaký muž, dveře se zavřou a světlo je pryč. V jedné ruce má aktovku, jde rychle, prsty druhé ruky se dotýká stěny, už je skoro u nás.

Vypovím mou spořitelní knížku, uvažuje babička, každá z nich deset tisíc dát nemůže, Ruchla ne a Vilma taky ne, snad že by daly pět, to už máme celkem třicet tisíc, někdo de, říkám, Frici se rozvalila na zemi a nehodlá pokračovat v cestě.

Tak poď už, říká babička psovi, musíš pořádně táhnout, Klárko.

Poznávám ředitele Domova Jindřicha Blattnera. Taky nás poznal, zdraví nás jasným, zvučným hlasem, dobrý den, paní Glitzerová, a Frici, roztažená na podlaze, vrčí. Nebesa, šeptá moje babička. Proč neuteče, no jasně, nemůže utéct. Tlačí se ke stěně a cení zuby, s křikem ke mně přiskočí, aktovku si drží těsně u těla, obličej zbrocený potem, Frici cítí jeho strach, už cení špičáky, on křičí a štěká. Anordnung. Sofort. Necháme ji utratit, právě jdeme k doktorovi, pane Blattner, slyšíte mě, vidíte mě, to sem já, křičí na něj babička. Ale ano, jeho hlas je ochraptělý, paní Glitzerová, ano. A vtom se rozběhnu, běžím, letím, táhnu za sebou Frici, která leží na břiše, po navoskovaném linoleu až na konec chodby, u schodů ji zdvihnu do náruče, po schodech by to už nezvládla.

Moje babička mě dohání. No to je trapný, chudák, tak trapný.

Na ulici, po cestě k doktorovi, který má zabít Frici, vidím už zдалky Sireniny rudé vlasy a vedle ní ženu, která má stejně rudé vlasy jako Sirena. Určitě je to její máma, budou si myslet, že ta tlustá, zapáchající Frici je můj pes, a mně by bylo milejší, kdyby už byla Frici mrtvá a nesupěla tady za mnou.

Ukázka ze sedmé kapitoly knihy Violy Roggenkampové U nás doma, která vypráví o životě jedné židovské rodiny v Německu po 2. sv. válce. Celou kapitolu otiskne letošní Židovská ročenka. Překlad Věra Trnková.

MEZI NEBEM A ZEMÍ

Dvě velké evropské výstavy k počtě Marca Chagalla

V červenci uplynulo 120 let od narození Marca Chagalla (1887–1985), malíře, který bývá charakterizován střídavě jako tvůrce buď vysoce origi-

Marc Chagall: Hudba, 1920.

nální vizuální poezie, nebo opakujícího se sentimentálního kýče, buď jako nejproslulejší židovský, či nejžidovštější ze slavných výtvarných umělců. Tak či onak, je jedním z nejproduktivnějších a nejpopulárnějších malířů 20. století, jemuž se úspěšně podařilo syntetizovat umělecké směry počátku 20. století – kubismus, fauvismus a rovněž surrealismus – do zcela osobitého výtvarného stylu. Chagall čerpal religiозní náměty z příběhů Tóry, z chasidských legend a tradic, spojených s rodným Vitebskem, běloruskou neoklasicistní metropolí, často nabývající na jeho malbách podoby útulného, modelového, ale v podstatě fiktivního *štetlu*. Hojně se inspiroval i náměty z evangelií, během své tvůrčí kariéry stvořil vitráže pro katolické kostely,

katedrály (nakonec byl pochován na katolickém hřbitově). Stejnou měrou byl však Chagall vykladačem sekulárních, obecně lidských námětů, především častým zobrazováním různých podob lásky, do nichž zahrnoval sebe sama a své ženy Bellu a Virginii. Chagallova produktivita byla neobyčejná: již v mládí za svého pobytu v Paříži (1910–14) vytvořil takové množství avantgardních, osobitých maleb a kreseb, že rozsáhlá retrospektiva pořádaná v r. 1914 berlínskou galerií *Der Sturm* mohla představit na 200 jeho děl; dalších nových 45 se objevilo na moskevské výstavě v r. 1916. Chagall pracoval do pozdního stáří a maloval ještě dlouho po svých 80. narozeninách; dožil se 98 let.

NICE A MARTIGNY

Chagallovo výročí oslavily dvě významné evropské kulturní instituce rozsáhlými výstavami. Národní muzeum Marca Chagalla (Musée national Message Biblique Marc Chagall) ve francouzském středomořském přístavu Nice pořádá vedle nabídky stálých sbírek Chagallových děl sezonní výstavu, zaměřující se na svět enigmatických lidsko-zvířecích chimér a fantastických bytostí, které hojně obývají Chagallovu malbu a kresbu a tvoří osobitou ikonografii rozsáhlého díla. Výstava v Nice nabízí výklad symbolického a metaforického charakteru těchto hybridních bytostí coby smíšeného odkazu na umělcovo dětství, strávené v běloruském Vitebsku v obklopení všudypřítomných domácích zvířat, ve formativním prostředí, opředeném chasidskými tradicemi a legendami, ale též jako vědomou inspirací a navázání na tradice výskytu fantastických bytostí a hybridních příšer v dílech Chagallových předchůdců (H. Bosch, W. Blake, J. Füssli, F. Goya), která ovlivnila podobným způsobem i další významné malířovy současníky (P. Picasso, C. Brancusi, H. Arp, V. Brauner). Výstava *Marc Chagall, monstres, chimères et figures hybrides* v Nice potrvá do konce října tohoto

roku a je doprovázena nabídkou kvalitního katalogu v ceně 35 eur.

Galerie pro výtvarná umění nadace Fondation Pierre Gianadda ve švýcarském Martigny (kanton Valais) pořádá letos rozsáhlou retrospektivní výstavu Chagallových olejomalb, akvarelů, kreseb, rytin, koláží a knižních ilustrací. Nadaci Pierra Gianaddy se podařilo shromáždit jedinečný soubor dvou set třiceti exponátů, zapůjčených především z Tretjakovské státní galerie v Moskvě, z pařížského Centra Georges Pompidou, dále z Tate Gallery v Londýně, z Národního muzea Marca Chagalla v Nice, z Muzea moderního a současného umění v Lutychu, z muzeí Kunsthaus v Curychu a Kunstmuseum v Bernu a kromě dalších veřejných muzeí a galerií i z významných evropských a amerických soukromých sbírek.

Výjimečné a centrální místo v galerii má sedm velkoplošných panelů z r. 1920, jež tvořily avantgardní scénickou výpravu předního moskevské-

Marc Chagall: Divadlo, 1920.

ho jidiš divadla (*Kamernyj teatr*). Tato vzácná sada, zapůjčená z Tretjakovské galerie (restaurovaná a poprvé veřejně vystavená právě prostřednic-

Marc Chagall: Narozeniny, 1915.

tím Nadace Pierra Giannady v r. 1991), zahrnuje vertikální panely pro výzdobu oken s alegorickými postavami představujícími tanec, hudbu, divadlo a poezii a osmimetrový horizontální panel s motivem svatební hostiny. Výstava dále zahrnuje i kompletní ilustrační cykly ke knihám, kromě jiného k vlastnímu životopisu *Můj život*, který vznikl v Moskvě již na začátku 20. let (česky 1969), a ke knize Chagalovy první ženy Belly *Hořící světla* (česky 2000, nakl. Argo), ilustrované na podnět dcery Idy po Bellině smrti v newyorském exilu ve 40. letech. Zvláštní místo mezi knihami ilustrovanými Chagallem má Bible, již autor chápe jako jedinečný, trvalý zdroj inspirace: „Vždy mi připadalo, že Bible byla od počátku nejúžasnějším zdrojem poezie ... Bible jako ozvěna přírody, tajemství, jež jsem se snažil sdělit.“ V galerii Nadace Pierra Gianaddy jsou vystaveny biblické ilustrace ve formě dvaceti rytin ze soukromé sbírky.

NAD MĚSTEM

Název výstavy *Chagall – mezi nebem a zemí* je inspirován výňatkem z malířových zápisků

z r. 1973, popisujícím pocit osobního odcizení, úzkosti: „Někdy mi připadá, že jsem ve skutečnosti někým jiným, jako bych se narodil, dá-li se to tak říci, mezi nebem a zemí, že svět je pro mne jednou rozlehlou pouští, jíž se toulá má rozničená duše...“ Podobný životní pocit lze vyčíst i z Chagalových veršů: „Svět, jímž kráčím, je jak les /... /ze stromu za stromem listí padá/ jež budí mne a vyvolává strach.“

Marc Chagall: Předměstí Vitebska, 1914.

Název je však i odkazem na poetiku, hravost a fantazii, jež Chagall vytváří začleněním vznášejících se postav, zvířat a objektů do výjevů z každodenního života, vytvářením jakéhosi stavu beztlíže. Hlavní plakát výstavy podtrhuje tento motiv setrvávání mezi zemí a nebem, mezi skutečností a snem použitím obrazu *Nad městem* z let 1914–1918, na němž malíř namaloval sám sebe a svou ženu (a múzu) Bellu, vznášející se v objetí nad rodným Vitebskem. V názvu výstavy lze vyčíst i odkaz na polohu samotné galerie v Martigny, položeném v malebném údolí řeky Rhôny na východ od Ženevského jezera, v sevření mezi Bernskými a Penninskými Alpami. Výstava *Marc Chagall – mezi nebem a zemí* bude otevřena do

19. listopadu 2007 a pořádající galerie Nadace Pierra Gianaddy také nabízí souhrnný katalog (250 str., váz. 37 a brož. 29 eur).

Z rozsáhlého Chagalova díla často čerpá i měsíčník *Roš chodeš*, a to pro výběr ilustrací, které zůstávají stálou připomínkou dlouhé, složité, avšak zcela jedinečné a bohaté životní a umělecké cesty, jež trvala téměř celé století.

JIRÍ ZAVADIL, New York

V TEDY V BRATISLAVE

Kniha, na ktorú sme čakali

V poslednom desaťročí sa roztrhlo vrece memoárovej literatúry. Nie je to náhoda, snád o každom, kto prežil holokaust, platí: čo človek – to román. V početnej memoárovej literatúre holokaustu sa ako by strácala reflexia druhej totality, ktorá dominantne ovplyvnila životy dnešných šesťdesiatnikov. Reflexiu tejto „druhej totality“, čiže komunizmu, sme márne čakali v rokoch po osemdesiatom deviatom. Šuplíky, v ktorých mali ležať nevydané romány, sa ukázali byť prázdne. Kniha, na ktorú sme čakali, je konečne tu, vo forme prenikavej, čisto napísanej memoárovej literatúry. Nie je to prvé vydanie, je to preklad knihy, ktorá už zažila svoj úspech na Západe. Prvé vydanie vyšlo v roku 1979 pod názvom: *Jo Langer: Convictions: Memoires of a Life share with a Good Communist*.

PRÍPAD OSKARA LANGERA

Žofia Langerová (1912) napísala svoje spomienky na spoločný život s manželom Oskarom Langerom (1907). Kultivovaná žena z dobre situovanej židovskej budapeštianskej rodiny prežila prvých 22 rokov života v Maďarsku, krátke štyri roky žila s manželom a prvou dcérou v Bratislave a v rokoch 1938 až 1946 sa ich domovom stali Spojené štáty. Po skončení vojny komunistická strana vyzvala Oskara na návrat domov. Oskar (na rozdiel od jeho manželky) neváhal. Rodina sa vrátila do Československa a Langer si väčšinu života, ktorý mu ešte ostával, odsedel vo väznici. Začiatkom päťdesiatych rokov bol totiž odsúdený na 22 rokov väzenia. Desiat rokov si odsedel v desných podmienkach. Prepustili ho na začiatku šesťdesiatych rokov, avšak na následky dlhoročného väzenia predčasne umiera roku 1966.

Napriek tomu, že Langer bol vzdelaný človek a mal slušné spoločenské postavenie, vždy bol a napriek všetkým skúsenostiam aj ostal presvedčeným komunistom. Posledná skutočnosť tvorí kostru recenzovanej knihy. Langerová tiež v mladosti zažila svoje komunistické pohlúznenie, ale zachovala si zmysel pre realitu a humor. V konfrontácii teórie a každodennej reality dokázala vidieť veci vlastnými kritickými očami, bez prizmy komunistickej ideológie. Kniha je predovšetkým jej pohľadom na život v povojnovom Československu, ale aj dlhým dialógom s jej manželom. Tento dialóg s ním viedla aj po jeho smrti.

Po okupácii Československa v r. 1968 emigruje Langerová aj s mladšou dcérou Táňou do Švédska, ktoré sa stane pre všet-

kých (aj pre staršiu dcéru Zuzku s rodinou) novou vlasťou.

Toľko k faktickej rovine knihy. Ale za faktickou rovinou sa skrýva niečo navyše. Je to popis paradigmy. Prípady Oskara Langera nie je ojedinelý, skôr typický pre mnohých (iste nie všetkých) židovských intelektuálov. Vo svetle tejto knihy sa obvyklé uvádzané vysvetlenia komunistického postoja mnohých židovských intelektuálov (židovská sociálna tradícia, solidarita s utlačanými a pod.) ukazujú nedostatočnými. Langerová popisuje svoj život, pohľad na komunizmus a realitu života v Československu, ale prípady ktoré uvádza, zoberky, reakcie ľudí v dobrom aj v zlom, zobecnenia, úvahy a zážitky sú významné.

Budem osobný. Veľa z toho, čo Langerová píše, som počul doma od vlastnej matky a Langerovej nikdy nedokončený dialóg s Oskarom, ktorý pokračoval aj po predčasnej Oskarovej smrti, bol aj dialógom mojej matky s mojím otcom. Inicialky mien uvádzaných autorkou (Langerová písala v čase, keď nebolo vhodné uvádzať

mená živých osôb) mi neraz automaticky vyskakovali, mnohé z toho, čo kniha uvádza, mi bolo dôverne známe.

Oficiálne predstavenie recenzovanej knihy sa konalo v Bratislave 28. septembra za prítomnosti Langerovej dcéry a pod taktovkou Agneši Kalinovej, ktorá je aj autorkou epilógu. Langerovej knihu treba dať prečítať práve tým, ktorí ešte aj dnes koketujú s myšlienkami „dobrého komunizmu“. Možno im to aspoň trochu pomôže, možno nie. Ale zaujme každého.

JARO FRANEK

Žo Langerová, Vtedy v Bratislave (Môj život s Oskarom L.). Vydavateľstvo Albert Marenčin PT, Bratislava 2007. 223 strán plus 24 strán fotografií.

ZACHRÁNILI AKIVU NIRA

Akiva Nir se narodil 1922 v Polhore a vyrástal v Žilíně. Když mu bylo dvacet, přišel o rodinu: rodiče a sestru odvezly první transporty ze Slovenska v roce 1942 a všichni zahynuli. Akiva byl internován v pracovním táboře v Seredi, a když vypuklo povstání, připojil se k partyzánům. V lednu 1945 ho chytilo bratislavské gestapo, ale podařilo se mu utéct. Rozhodl se hledat úkryt ve vesnici Nolčovo. Nevolil náhodně: v Nolčovu se narodil jeho otec, on sám tu trávil každé prázdniny u strýce a všichni ho znali odmalička. Starosta Nolčova Pavol Dubovec věděl, jakému nebezpečí vystavuje všechny občany obce, ale neváhal ani okamžik. Ubytoval ho u své dcery Míly Hajasové, jejíž syn Jan Hajas se v mládí s Akivou kamarádlil. Akiva pak přesvědčil několik mládečků, aby zbudovali bunkr nad vesnicí v horách. Někdo ho prozradil a vesnici obklíčili vojáci a SS, Akiva se pokusil utéct oknem, ale padl do rukou hlinkovců. Ve vsi tehdy žilo asi 460 osob a SS se ptali každého z nich, jestli má pravdu Akiva, když tvrdí, že je vesničan a dělá na matčině statku. Hlinkovci tvrdili, že je Žid, vesničané, že je místní občan. Ale esesmani jim uvěřili, až když se objevil starosta Pavol Dubovec. Šel pomalu, opíral se o hůl a na dotaz, kdo je ten mladík, bez váhání odpověděl: „Co od něho chcete, vždyť je to můj vnuk.“ Tato slova a mlčení sousedů zachránily Akivovi život.

Po válce Nir požádal Jad vašem, aby byli Pavol Dubovec a celá vesnice zařazeni do seznamu Spravedlivých mezi národy. Byl odmítnut s tím, že titul je možno udělit jen jednotlivcům. Po nedávné Akivově smrti se na Jad vašem obrátila jeho žena Cipora a žádala o uznání alespoň pro starostu Pavla Dubovce. Dostala pozitivní odpověď a 28. června 2007 byla pozvána do Bratislavy, kde se ona a dcera Talila setkaly mj. s vnukem Pavla Dubovce, jeho manželkou a švagrovou. Bylo to vzrušující setkání, na němž Dubovcovi potomci slyšeli poprvé o statečném činu svého předka. Ani oni, ani občané Nolčova do té doby nevěděli, že zachránili Akivovi život, a co se tehdy dělo. (Akivův kamarád Jan Hajas bohužel zemřel a v den, kdy dostal oznámení z Jad vašem, měl shodou okolností pohřeb. Věci trvají příliš dlouho, než je osudy doběhnou.)

Ceremonii natáčela Slovenská televize, které Cipora Nirová řekla vše o statečném činu starosty a lidí z Nolčova. Na to téma pak vyšel rovněž článek s fotografiemi v deníku SME.

(redakčně upraveno)
PETR ERBEN, IZRAEL

SCHOPNOST ČELIT OSUDU

Historik Toman Brod, který se profesionálně zabývá problémy protifašistického odboje za 2. světové války, vydal novou knihu, tentokrát poněkud odlišného typu – vlastní paměti, svědectví o uplynulých více než 60 letech nejenom svého nejednoduchého života, ale i o složitých

osudech své generace. Brod patří ke generaci, která prožívala dětství ještě ve 30. letech, tedy za předmnichovské republiky, dospívala v letech 2. světové války a formovala své životní postoje v době, kdy se v naší zemi prosadil režim sovětského socialismu.

ZÁSAHY DO ŽIVOTA

Tyto osudové převraty představovaly pro každého jednotlivce hluboké zásahy do života i tlak na jeho názory a postoje. Toman Brod spolu se svou generací prošel stejnou cestou, ale musel prožít ještě více. Jako příslušník české židovské populace byl již jako chlapec násilně vytržen z rodinného prostředí do pekla vyhlazovacích nacistických koncentračních táborů.

Do rodné Prahy se vrátil z rozvětvené rodiny v létě 1945 zcela sám a ve věku šestnáct let vážně nemocen. Téměř na prahu smrti musel doslova z ničeho znovu budovat svůj život. Nelze se proto divit, že jako mnoho dalších příslušníků své generace spojil naděje v novou spravedlivou budoucnost obnovené republiky s programem komunistů. Osud mu však jako mnohým dalším brzy přichystal novou ránu. Po procitnutí z poválečných nadějí se mu dostalo tvrdé odplaty vládnoucí strany.

Všechny tyto osudové prožitky, za něž musel tvrdě zaplatit, autor líčí bez trpkosti, s nadhledem historika. Snad jenom povzdech, který se stal titulem jeho knihy („ještě že člověk neví, co ho čeká“), prozrazuje pohled na životní rány, kterých bylo na jeden lidský život snad až příliš.

TEHDY A POTOM

T. Brod rozdělil knihu svých pamětí do tří oddílů. V první části popisuje velmi poutavě zároveň s mnoha vzpomínkami na dobový kolorit předválečné Prahy šťastné dětství v měšťanské židovské rodině.

Druhá část zachycuje první životní zlom – násilné roztržení rodiny a deportaci přes Terezín do tábora Osvětim-Březinka. Je pozoruhodné, že Brod na tato děsivá tři léta vzpomíná již bez emocí, jako na novou skutečnost, byť hrůznou, v očekávání nevyhnutelné násilné smrti.

Ve třetím oddíle, nazvaném symbolicky „Potom“, pokračuje Brodův životní příběh po roce 1945 s jeho vrstevníky na studiích, poté ve vědeckém ústavu a nakonec v řadách chartistů. Autorův osobní život ustupuje poněkud do pozadí, větší pozornost věnuje společenskému vývoji v republice, přátelům a lidem kolem sebe, formování disidentského hnutí a přináší zasvěcené svědectví o tehdejší době a o názorech své generace.

V posledním oddílu Brod tak přechází od pouhých vzpomínek a glosování doby k širšímu pohledu na smysl tehdejšího společenského dění, klade si řadu otázek o trvalých hodnotách, které by měly provázet naše lidské konání, či o osudech Židů ve 20. století.

Knihy T. Broda je pozoruhodné a moudré čtení o generaci 20. století a o jednom člověku z této generace, který musel mnohé překonávat. Je řada druhů statečnosti, které si zaslouží naši úctu: patří k nim i schopnost nenechat se zdeptat osudem, ale čelit mu.

RENATA WOHLGEMUTHOVÁ

(Toman Brod: Ještě že člověk neví, co ho čeká. Života běh mezi roky 1929–1989. Vydalo nakladatelství Academia, Praha 2007, 361 stran, pevná vazba, fotografické přílohy. Vydání 1., doporučená cena 385 Kč.)

TEREZÍNSKÉ STUDIE 2006

Institut Tereziánské iniciativy vydal nedávno v nakladatelství Sefer už 11. svazek sborníku *Tereziánské studie a dokumenty*, který vychází v české a německé verzi. Hlavním posláním sborníku je publikace příspěvků vztahujících se k dějinám tereziánského ghetta s tím, že se neuzavírá textům obecnějším, týkajícím se holocaustu, nacistické politiky a jejich důsledků.

Sborník přináší příspěvky čtrnácti autorů. Američanky Lisa Peschelová a Sandra Alfertsová se zabývají kulturním děním v tereziánském ghettu; první zkoumá povahu a význam vězeňského divadla, druhá německou literární tvorbu, v tomto případě poezii Gertrudy Kantorowitzové. Několik příspěvků je věnováno německy mluvícím Židům. Marie von der Heydt a Barbara Müllerová-Wesemannová na příkladu osudů dvou žen rekonstruuji historii židovské komunity v Hamburku. Susanne Heimová se zabývá vystěhovalecstvím německých a rakouských Židů po r. 1933. Doplněk k její studii, důležité i pro posuzování emigrace z českých zemí, představuje práce Kathariny Wessely o osudech herců-emigrantů, kteří na čas zakotvili v brněnském německém divadle. Studie Wolfa Grunera sleduje vývoj nacistických plánů na deportace a dochází ke zjištění, že genocidní povahu nabyly hned po přepadení Polska, nikoli až v letech 1941–42, jak se běžně má za to. Přední odborník na problematiku nacistické pauperizace Židů a arizace jejich majetku Frank Bajohr shrnuje výsledky bádání v západní Evropě; upozorňuje mj. na to, že historiografie zatím málo nahlížela proces arizace z perspektivy obětí. V Polsku zřídili nacisté 5877 nejtrůžnějších táborů a vězeňských zařízení, o jednom z nich, u nás neznámém „pracovním“ táboře Varšava píše Andreas Mix. Dvě studie se věnují stále otevřenému tématu „spolupráce“ židovských funkcionářů s nacisty v průběhu šoa, konkrétně případu posledního židovského staršího v Tereziánské B. Murrelsteina. Izraelsko-rakouský historik Doron Rabinovici shrnul dosavadní závěry odborné diskuse o Murrelsteinovi, rakouský vědec Michael Wögerbauer rekonstruoval jeho vyšetřování po r. 1945. Intimnímu životu vězňů koncentračních táborů jsou věnovány studie historika Roberta Sommera a stať lékaře a tereziánského vězně Františka Basse (1900–1962). Závěrečná studie mladého českého historika Michala Šimůnka se zabývá vznikem a formováním německé „rasové hygieny“ v letech 1890–1912. (tp)

(Tereziánské studie a dokumenty 2006. Ed. Jaroslava Milotová a Anna Hájková, vydal ITI v nakl. Sefer, Praha 2006. Str. 419, cena 300 Kč.)

VYPRÁVĚNÍ O KŘIŠTÁLOVÉ NOCI

Gilbertova kniha je spíš zklamáním

Známý britský historik Martin Gilbert se ve své knize *Křišťálová noc. Předehra záhuby*, která nedávno vyšla česky v pražském nakladatelství BB/art, pokouší rekonstruovat události jednoho z nejvýznamnějších milníků „konečného řešení židovské otázky“. 9.–11. listopadu 1938, pod záminkou lidové pomsty za zavraždění legačního rady německého vyslanectví v Paříži, v celém Německu (včetně připojeného Rakouska a pohraničí českých zemí) hořely synagogy, nacistické bojůvky demolovaly a plundrovaly židovské obchody a byty a odváděly muže do koncentračních táborů. Křišťálová noc přispěla k radikalizaci nacistické protizidovské politiky a pomohla přesvědčit řadu německých Židů o nutnosti emigrovat.

PLASTICKÝ OBRAZ

Gilbert čtenářům předkládá plastický obraz událostí založený především na líčení očitých svědků. Čerpá z dopisů a osobních rozhovorů, v nichž mu pamětníci podrobně vylíčili, jak křišťálovou noc prožili a jak ji vnímali. Velká část ze svědků prožila říšský pogrom v dětském nebo mladistvém věku a v následujících měsících se jim podařilo emigrovat, často dětskými transporty do Velké Británie. Gilbert jejich osobní prožitky spojuje do ne zcela souvislého kaleidoskopu příhod, z nichž vystávají dějiny křišťálové noci a holocaustu. Hlavním kladem knihy je proto její čtivost a skutečnost, že v centru vyprávění stojí skuteční lidé a jejich prožitky. Gilbert sleduje osudy svědků i během pozdějších událostí, ať již se jim podařilo vycestovat do zahraničí, nebo byli deportováni do ghett a koncentračních táborů. Kniha se tak mění v přehled dějin „konečného řešení“ německých a rakouských Židů (je navíc doplněna mapovou přílohou, která křišťálovou noc i pozdější deportace geograficky lokalizuje).

Gilbert na základě svědectví a se smyslem pro detail popisuje průběh křišťálové noci v řadě německých a rakouských měst a uvádí příhody, které – i přes svou tragičnost – jsou někdy až bizarní. Například Miriam Litkeovou (11) v Berlíně poslal strýc během násilnosti zjistit, co se děje s jeho obchodem s nábytkem, a dohlédnout, aby zaměstnanci nekradli. Sám se kvůli svému židovskému vzhledu na ulici neodvážil, ale doufal, že blondatá holčička ujde pozornosti. Ta pak byla bezmocným svědkem rabování obchodu (s. 40). Tato příhoda mj. ilustruje, jak málo byli mnozí

němečtí Židé na násilný obrat protizidovské politiky připraveni.

Jako protiváhu k příběhu německé krutosti Gilbert uvádí řadu příkladů obyčejných lidí, od domovníků po duchovní, kteří Židům pomáhali nebo proti jejich pronásledování veřejně vystoupili. Také v jeho líčení uprchlické politiky evropských států převažují příběhy jednotlivců, především konzulárních úředníků, kteří – často proti předpisům – Židům pomáhali. Jakkoli jsou tyto příklady obětavosti významné, zastiňují skutečnost, že většina Židů, kteří se snažili o emigraci, neměla to štěstí se s takovými lidmi setkat. Gilbert popisuje i restriktivní uprchlickou politiku a případy, kdy byli Židé odmítáni (např. loď Saint Louis), ale jeho

Před výklady židovských obchodů, 10. 11. 1938. Z fotopřílohy ke knize.

hodnocení postoje Západu a hlavně Velké Británie je snad až příliš shovívavé: v závěru např. uvádí, že Británie otevřela uprchlíkům brány dokořán, i když uznává, že se bránila neomezené imigraci (s. 209–210).

GILBERT JEN POPISUJE

Autorovi lze vytknout, že jeho studie je založena na příliš úzké pramenné bázi. Kromě osobních svědectví zakládá Gilbert své vyprávění především na zprávách z dobového britského tisku, jen občas využívá archivní materiály a odbornou literaturu. Zarazí pak především ignorování německojazyčných studií a německé regionální literatury, na jejímž základě by bylo možné upřesnit průběh křišťálové noci v jednotlivých místech a doplnit tak citovaná svědectví. Autor také pomíjí existující odborné studie o příčinách křišťálové noci a o mechanismu jejího rozpoutání.

Gilbertova kniha je především popisná: v proudu – často velmi zajímavých a pou-

tavých – příhod a událostí si autor nenašel prostor, aby se na své téma podíval analytičtěji a pokusil se je zobecnit. Pouze popisuje, událost za událostí, svědectví za svědectvím. Přitom i výpovědi svědků, které obšírně cituje, by si důkladnější rozbor zasloužily. Vzhledem k tomu, že se většinou jedná o svědectví dětí nebo dospívajících, je na nich patrné, že křišťálová noc byla chvílí, kdy násilí a pronásledování Židů proniklo i do – do té doby bezpečné – oblasti domácnosti. Skupinky příslušníků SA demolujících nábytek či hračky, odciuzujících cennosti a odvádějících muže do koncentračních táborů zničily bezpečný kruh domova. Stejně pak působilo ničení synagog: zatímco pro veřejnost znamenalo především symbolický akt, mnoha Židům se zhroutil jeden z pevných bodů jejich každodennosti. Je škoda, že Gilbert tyto a další aspekty cenných svědectví ponechává stranou.

Českého čtenáře zarazí, že se autor ani slovem nezmiňuje o tom, že křišťálová noc proběhla i v českém pohraničí, připojeném k Německu po Mnichovu. Dokonce i v mapové příloze, kde jsou vyznačena místa konání křišťálové noci, zůstávají Sudety bílým územím.

Překlad Petrušky Šustrové celkově není špatný, ale trpí anglicismy a je zřejmé, že na cestě z německého

jazykového prostředí do angličtiny a pak do češtiny se občas ztrácí přesnost – například z židovské obce v Brémách se stává „Židovský úřad“ (s. 30), hovoří se o „znásilněných obchodech“ (s. 50) či o „Kastanienallee“ místo „Kastanienalle“ (s. 40). Už Gilbertův text je poznamenán některými zjednodušeními a drobnými chybami: za všechny stojí za zmínku nepřesnost v počtu deportovaných z Terezína (s. 198). Na pasáži o Terezíně je patrné, že autor opomíjí novější literaturu, když u řady transportů z Terezína, které – jak doložil M. Kárný – směřovaly do Treblinky, uvádí jako cíl Malý Trostinec.

Ti, kteří hledají důkladný rozbor role křišťálové noci v nacistické protizidovské politice, budou bezpochyby po přečtení knihy zklamáni. Naopak čtenářům, kteří chtějí vzít do ruky čtivý popis bez vysokých odborných nároků, lze vyprávění Martina Gilberta doporučit.

MICHAL FRANKL

NEBÁT SE A TAKY PŘEMÝŠLET

O systému krav maga a Imi Lichtenfeldovi

Ač zní spojení slov *krav maga* jako kouzelnické zaříkadlo, jeho překlad z hebrejštiny zní prozaicky: boj zblízka. O existenci této bojové techniky u nás ví kromě několika fanoušků asi málokdo. Přitom se jedná o velmi rozšířený bojový princip určený především k sebeobraně, ceněný pro svou jednoduchost a účinnost. V současné době se učí v 25 zemích světa, v Evropě, USA, Asii a Austrálii: seznamují se s ním vojáci, policisté (mj. v USA a Velké Británii), lidé v bezpečnostních agenturách, ve speciálních jednotkách pro ochranu osob, v ochráncích na letištích a v letadlech,

E. Janilov a I. Lichtenfeld, 70. léta. Foto archiv.

v protiteroristických komandech a také – stále více – normální civilisté a civilistky. Systém krav maga vytvořil československý rodák Imi Lichtenfeld.

ZAČALO TO V BRATISLAVĚ

Imi (Imrich) Lichtenfeld se narodil roku 1910 v Budapešti, vyrostl ale v Bratislavě. Už od dětství byl veden ke sportu svým otcem, který utekl ve třinácti letech z domova, přidal se k cirkusu, dalších dvacet let se věnoval zápasu, vzpírání a dalším sportům. Základy všech těchto aktivit pochytil v cirkusovém prostředí a později jim naučil i syna (na kterém prý zkoušel nové a těžké triky). Mladý Imrich vynikl v řadě sportů na vrcholové úrovni: tak např. roku 1928 vyhrál mistrovství Slovenska juniorů v zápasu, o rok později se stal seniorským mistrem země. Časem se pustil i do trénování. Když o něco později začali na Slovensku provokovat fašističtí křiklouni a rváči, kteří zastražovali Židy, pustil se s nimi do boje. V Bratislavě shromáždil asi stovku většinou židovských

mladíků, kteří uměli boxovat, a provokatérům se postavili. Bylo to poprvé, kdy si ověřil své schopnosti v boji muže proti muži i v boji proti přesile. Pouliční rvačky trvaly ještě nějaký čas po vzniku Slovenského štátu, pak už byla situace příliš nebezpečná a Lichtenfeldovi se podařilo roku 1940 odjet na říčním člunu Pentcho, poslední lodi, která se dostala ven. Plavidlo se cestou porouchalo, ale díky italské lodi, která některým pasažérům pomohla, uprchlíci dorazili do Káhiry. Imi pak vstoupil do české jednotky pod britským vedením a dva roky bojoval v Africe. Roku 1942 se dostal do Palestiny a za dva roky tu už trénoval členy Hagany a Palmachu. Učil je všemu, co se naučil v bratislavských ulicích: zápasu, používání nože, nutnosti odhadnout situaci, bojovat, ale přitom myslet strategicky. Svůj bojový systém – tehdy už zvaný krav maga – stále zdokonaľoval. Po vzniku svobodného Státu Izrael se stal hlavním instruktorem fyzické přípravy a bojové techniky ve školách izraelské armády. Na počátku 60. let z armády odešel a svou bojovou techniku začal učit civilisty. Zemřel roku 1998. Jeho systému se izraelská policie učí dodnes.

V 25 ZEMÍCH SVĚTA

Lichtenfeldovým nejnadanějším žákem a následovníkem je Izraelec Ejal Janilov (48), prezident mezinárodní federace Krav maga (IKMF) a nejvyšší globální instruktor tohoto bojového způsobu. Janilov přijel v září do Prahy, kde vedl semináře pro civilisty a ozbrojené složky. Vystoupil i v ČT, v pořadu Sama doma, v němž překvapenou moderátorku v deseti minutách vyprovokoval k celkem čilým reakcím na „útok“. Kromě fyzického výcviku zdůrazňuje Lichtenfeldův pokračovatel také mentální trénink: „Musíte se nejen bránit, ale také myslet dopředu, snažit se útočníka překvapit, improvizovat, nebát se přesily.“ Když hovořil o svém učiteli, zavzpomínal na jeho osobitý smysl pro humor, na kuráž a noblesu. A také na to, jakou měl radost, když v devadesátých letech mohl přicestovat na Slovensko a setkat se tu se svým bratrem.

Zájemci o systém krav maga naleznou vyčerpávající informace na stránkách www.krav-maga.cz, na nichž je i kontakt na zdejší instruktory – bratry Otípkovy. Také si tu mohou přečíst úryvek z knihy, již společně napsali Imi Lichtenfeld a Ejal Janilov; česky vyšla pod názvem *Umění čelit ozbrojenému útočníkovi* v nakladatelství Naše vojsko roku 2003. **ALICE MARXOVÁ**

CO NOVÉHO VE VÍDNI

VIKTOR EMIL FRANKL. Dne 2. září uplynulo deset let od smrti profesora Viktora Emila Frankla, zakladatele logoterapie a existenciální analýzy. Při této příležitosti uspořádalo vídeňské Centrum Viktora Frankla den otevřených dveří a jeho rodné město mu odhalilo pamětní desku. **VIKTOR EMIL FRANKL** se narodil v roce 1905 do vídeňské židovské rodiny, pocházející z Čech a Moravy. Studoval medicínu (byl ovlivněn Sigmundem Freudem a Alfredem Adlerem). V roce 1942 byl i s rodinou deportován do ghetta Terezín. Jeho nejnámější kniha *A přesto říci životu ano* (česky vyšla v Karmelitánském nakladatelství r. 2006) je unikátním svědectvím člověka přeživšího koncentrační tábory.

U příležitosti Franklova výročí proběhne na podzim řada odborných přednášek, workshopů a výstav s mezinárodní účastí. Jen náátkou tři tématata: „Existenciální analýza a rakovina – logoterapie a existenční analýza v psychoonkologii“, „Naše minulost není naší minulostí, ale je to to, na co si pamatujeme“ anebo „Jak zprostředkovat dětem obecné hodnoty?“. Podrobný program viz www.franklzentrum.org.

FESTIVAL JIDIŠ. Jüdisches Institut für Erwachsenenbildung pořádá festival věnovaný jidiš kultuře již od roku 1995. Letos poprvé bude ale obohacen o klezmer a jidiš kabaret. V úvodu složí vídeňský vrchní rabín Paul Chaim

Eisenberg poctu skladateli a zpěvákovi rabimu Shlomo Carlebachovi a zazpívá jeho písně. Na programu šestidenního festivalu budou chasidská vyprávění, klezmerová hudba, vystoupí izraelský zpěvák, herec, režisér a hudebník Dan Yaakov Shapiro, z Moskvy přijede klavírista Valerij Aivazjan, nebude chybět připomenutí světoznámých kabaretierů Dzigana a Shumachera. Poslední den zazní písně a árie v jazyce ladino, jidiš a v hebrejštině, festival uzavře koncert izraelské operní pěvkyně Žijící ve Vídni, mezzosopranistky Anny Peshesové. Festival proběhne od 8. do 14. října ve vídeňské městské části Weiden. Bližší informace na www.jud-institut-wien.at. (com)

SMUTEK V OČÍCH ... a další události

/Vybráno z českého tisku/

Média, například Radiožurnál (12.9.), znamenala, že čeští Židé slavili Nový rok. ■ Mladá fronta Dnes (11.9.) připomněla spiklenecké teorie, podle nichž vražedný útok na euroamerickou civilizaci 11. září 2001 provedli buď Američané, nebo zednáři, popřípadě ufoři, nejspíš však Židé. ■ Pod stejným titulem „Nastydlý papež přijel do Vídně“ referuje Prachatický deník (7.9.) a s ním řada regionálních novin o návštěvě Benedikta XVI.; mj. i o tom, že papež se chystal vykonat mši za rakouské oběti šoa na vídeňském Juden Platz. ■ Obsáhlými články připomněly LN (25.8.) a Reflex (23.8.) 40. výročí dodnes nevysvětlené pražské vraždy „otce uprchlíků“, významného funkcionáře amerického JOINTU Charlese Jordana. ■ Pod titulem „Krátké štěstí ostravských Židů“ týdeník

Týden (10.9.) připomíná ekonomický význam kdysi velké židovské obce v Ostravě do r. 1938, podrobněji si všímá osudu rodiny Bachnerů, po níž ve městě zůstala významná památka, budova obchodního domu z r. 1933 od Ericha Mendelssohna. ■ Pod optimistickým titulem „Domy se prodají a v Židech bude klid“ otiskla MfD (8.9.) další článek nekončícího seriálu o neklidné čtvrti Záměstí v Třebíči. ■ Hranický týden (7.9.) otiskl třetí pokračování článku „Židé v Hranicích a holocaust“, které věnoval filosofce Editě Steínové, svatořečené katolickou církví r. 1987. ■ Kutnohorský deník (11.9.) zaznamenal, že projekt „Připomínka a obnova tradic židovské kultury na Kutnohorsku“ pokračuje vzpomínkou na židovské komunity v Čáslavi a Uhlířských Janovicích. Bude také odhalen pomník obětem šoa. ■ Jindřichohradecký deník (7.9.) se sympatiemi referuje o výstavě souboru vrcholných kreseb a obrazů Roberta Piesena, souput-

níka M. Medka, L. Fáry aj., který r. 1965 emigroval do Izraele, kde před 30 lety zemřel. Je to vůbec poprvé, co je Piesenovo dílo vystaveno v jeho rodném městě. ■

Pod titulem „Franz Kafka znal liberecké vegetariány“ přináší MfD (31.8.) článek o liberecké výstavě mapující „otisky německo-českého Žida“ v obcích a továrnách severních Čech, kam prý zajížděl (mj. jako inspektor úrazové pojišťovny) u nás nejčastěji. ■ Pod titulem „Obrázky ze života prostopášnickova“ se rozepsaly Lidové noviny (1.9.) o neobvyklé knize francouzského „eruptivního komiksového“ autora Joanna Sfara, jejíž hlavní postavou je malíř Julius Mordechaj Pinkas, řečený Pascin: „Sex, alkohol, promísený úvahami o umělecké tvorbě jsou základními ingrediencemi této neuctivé ódy,“ píše noviny. ■ MfD (11.9.) v seriálu o „magických“ místech Libereckého kraje připomíná židovský hřbitov v Turnově, který „okouzlí svou bizarností a kuriózním osudem“ – přežil totiž nacisty, ale za komunistů se jeho vzácné náhrobky ze 17. století krčí pod dálničním mostem. ■ Téměř žádné z médií neopomenulo zaznamenat zprávu, že izraelský ministr Cohen, šéf náboženské strany Šas, nechce jezdit v automobilu

Kresby Antonín Sládek.

značky Škoda, protože je to německý stroj. Mluví společnosti Škoda Auto, která vyrábí tuto „chloubu našeho průmyslu“, se odmítl vyjadřovat k „názorům nějakých extremistů“. (TV Prima, 11.9.) ■ Týdeník

A2 (5.9.) recenzoval české vydání poslední knihy Jeana Améryho *Karel Bovary, venkovský lékař*, „téměř nezbytné pro každého, kdo kdy propadl kouzlu geniálního Flaubertova románu“. ■ V článkách u příležitosti 70. výročí úmrtí TGM se média (Respekt, 10. 9., Týden, 10. 9., Právo, 14. 9. aj.) nemohla vyhnout zmínce o hilsneriádě a Masarykově vztahu k Židům. ■ Reflex (6.9.) přinesl pozoruhodný portrét Leopolda Weisse ze Lvova (1900–1992), který byl v životě „téměř vším: Židovským studentem Talmudu, berlínským filmovým scenáristou, rakouským cestovatelem, saúdským agentem, pákistánským diplomatem, muslimským fundamentalistou i reformátorem a ještě mnohým dalším“. ■ Prakticky všechna česká média (např. LN 30.8. pod titulem „Když vulgarismy nestačí“) psala o aféře fotbalisty AC Sparta Pavla Horvátha, jenž uklidňoval fašizující fanoušky svého klubu pohybem ruky, který se jen těžko nedal označit za hajlování. ■ Podle Plzeňského deníku (31.8.) „rasismus na fotbale zaplavuje Evropu“. ■ Deník Střední Čechy (31.8.) vyjmenovává

známé osobnosti, které měly problém se svým rasismem. ■ Stejný časopis (30.8.) v rubrice „Fenomén“ připomíná několik významných osobností pražské německé literatury a umění (Salus, Weltsch, Kisch, Wiener aj.). ■ Pod titulem „Znáte lepší publikovatelný vtíp?“ otiskl Klatovský deník (1.9.) anekdotu: Letadlo padá, je třeba ho odlehčit, obětují se nejdřív Američan, pak Rus, kteří vyskočí s výkřikem „Za Ameriku“, ev. „Za Rusko“. Nakonec se přihlásí Žid, který zvolá „Za Izrael“ a vystřelí z letounu dva Palestince. ■ „V newyorském Actor's Studiu jsem potkala výborného profesora Jacka Watzera, starého pána s velkou zkušeností,“ řekla mj. týdeníku Reflex (30.8.) česká top modelka žijící v USA a adepthka herectví Pavlína Němcová. „Byl to Žid. Nikdy nemluvil o svém životě, ale zřejmě ho neměl jednoduchý. Nikdy neodpověděl na otázku, kdy se dostal do USA. V jeho očích byl velký smutek.“ (tp)

IZRAEL: Cement pro Hizballáh

Izrael vstoupil do roku 5768, značně ztožňovaného s cifrou 2008. Nejde tu o kalendářní překryv, spíše o to, že začátkem příštího listopadu si Američané zvolí nového prezidenta, z čehož plyne jasná úvaha: chce-li se George W. Bush zapsat do dějin, napravit nešťastné zabřednutí v Iráku nějakým činem přímo v postižené oblasti, zbývá mu na to právě židovský rok se sněhulákem na konci. A o významu této symboliky (1938, 48, 68) víme své.

Už dlouho se hovoří o možném útoku na Írán. Jak jinak zkrotit jeho jaderné ambice? Jenže tady je Amerika a Evropa v silném rozporu. Stačí připomenout, jaký rozruch na starém kontinentě vyvolal nový francouzský ministr zahraničí Bernard Kouchner, když se „neevropsky“ zmínil, že v případě Íránu je třeba se připravit na nejhorší, tedy i na válku. Ať už to ale dopadne jakkoliv, příštích 12 měsíců bude obdobím iniciativ, plánů, ba i mezivládní konference o Blízkém východě. Není tedy divu, že debatěři, analytici i prognostici obsazují stránky v izraelském tisku.

IZRAEL V DŮSTOJNÉM MLČENÍ

Abychom se k těmto vyhlídkám dostali z reality na zemi, vraťme se nejprve do první poloviny září, tedy do závěru roku 5767. Po desetiletích mrazivého klidu zbraní mezi Izraelem a Sýrií se dění až hrozivě rozehýbalo a ve hře jsou navíc právě Írán a Severní Korea. Vezměme to chronologicky.

Časně ráno 6. září oznámil mluvčí syrské armády, že izraelská letadla narušila od Středozemního moře vzdušný prostor jeho země, shodila bomby, ale byla zahánána palbou. Týž den oznámila turecká média, že izraelské stíhačky F-15 odhodily na tureckém území u syrské hranice palivové nádrže. Všechny vlády v regionu pak uchovávaly mlčení, jen kuvajtský list *Al-Džarida* vnesl trochu světla. Izraelská letadla prý přeletěla Turecko s vědomím turecké armády a na základě jejich zpravodajských informací o Sýrii, jenže generálové neinformovali vládu v Ankaře a ta pak žádala od Izraele vysvětlení. To má logiku. Ani spo-

jenci si na své území běžně neodhazují palivové nádrže prchajících stíhaček.

Ale o co vlastně šlo? Zajímavé je, že nikdo se oficiálně neptal, natož aby protestoval. Evropští diplomaté citovali syrského ministra zahraničí s tím, že izraelská akce nezpůsobila žádné škody. Prvním světovým médiem, které udělalo alespoň v hrubých rysech jasno, byla až 11. září americká televize CNN. V tomto kontextu je pak

Ehud Olmert v Knesetu. Foto Oded Balilty, ČTK.

ještě zajímavější, že izraelské noviny místo vlastního pátrání a citace vlastních zdrojů přebíraly informace právě od CNN. Vojenská cenzura? Ta musí mít zájem na potlačení detailních informací o tom, jakými cestami armáda postupuje proti dodávkám zbraní Hizballáhu v Sýrii, proti tamnímu získávání uranu z fosfátů a jak sleduje zbrojní cesty ze Severní Koreje.

CNN tedy jako první nearabský zdroj přinesla zprávu, že Izrael zaútočil na zbrojní dodávku pro Hizballáh. Reportérka Christiane Amanpourová na základě blízkovýchodních i amerických zdrojů tvrdí, že operace se zúčastnily letecké i navádějící pozemní síly a že útok zanechal „velkou díru v poušti“. O čtyři dny později přinesl více informací list *Washington Post*. Podle jím citovaného amerického experta izraelský útok následoval tři dny poté, co 3. září přistála v Sýrii severokorejská loď. Její náklad byl deklarován jako cement pro „zemědělské výzkumné středisko“, ale podle Izraele šlo o jaderné zařízení sloužící k získávání uranu z fosfátů těžených v Sýrii. A Izrael prý shromáždil družicové snímky, které severokorejsko-syrskou spolupráci v jaderné oblasti do-

kládají. To tvrdí i Andrew Semmel, úředník washingtonské administrativy, který má v kompetenci politiku nešíření jaderných zbraní: „Jsou tam Severokorejci. O tom nelze pochybovat. Stejně jako je dost Severokorejců v Iráku a Íránu,“ řekl pro *Washington Post*.

Jenže ač šlo o tak pozoruhodnou událost zahrnující i jadernou Severní Koreu, stát, který teď usiluje o vyškrtnutí z amerického seznamu sponzorů teroru, na politickém jevišti panuje až podezřelý klid. List *Ha'arec* to ve své analýze shrnuje: „Syrské i izraelské vedení zůstávají mimořádně potichu. Podle evropských diplomatů dali Sýřané najevo, že izraelské mlčení o incidentu je ‚důstojné‘.“

OLMERTA NIC NEZLOMÍ

A teď už se můžeme věnovat vyhlídkám, konkrétně prognóze Shmuela Rosnera z listu *Ha'arec*. Ten svůj stručný a lapidární pohled roztřídil podle kategorií.

Na první místo klade právě Sýrii, její zbrojení a čerstvý izraelský zásah: „Dokážete si představit, že takový vývoj povede k nějakému kladnému vyznění? Nemusí to být válka v plném rozsahu, ale napětí ve vztahu k Sýrii se jen tak neuklidní.“ Následuje Írán: „Bude to kritický rok pro rozhodnutí. Ale i váhavost je forma rozhodnutí.“ Regionální problémy pak doplňuje Irák. Podle Rosnera v něm americká armáda setrvá – ani ne tak proto, že v jejím velení jsou lidé stále věřící ve vítězství, ale spíše proto, že veškeré jiné alternativy by vyzněly hůře.

Pak už Rosner mluví na Svatou zemi. Co se týče vztahu k Palestincům, ve vzduchu je prý cítit, že se něco peče – například Olmert s Abbásem mohou zplodit dohodu o zásadách míru. Bude to skutečný mír? „Nebude,“ odpovídá si sám Rosner. Olmert je slabý, Abbás ještě slabší, Hamás rozkladný a detailní mírová dohoda bude mnohem složitější než ony zmíněné zásady. S tím souvisí i možnost vojenských akcí v pásmu Gazy. Ty se jeví jako reálné, ale jen krátkodobé, několikadenní. A sám Ehud Olmert? Rosen opakuje svou loňskou předpověď s tím, že letos je ještě snadnější: Premiér a jeho vláda politicky přežijí. Žádná výzva opozice ani soudního vyšetřování nemá během roku šanci.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Kalendárium

Bertha von Suttnerová, J. Heyrovský, J. Seifert, Gerty Theresa a Carl Ferdinand Coriovi mají něco společného ještě navíc k tomu, že dostali Nobelovu cenu: každý z nich jako by svým původem, životními osudy a jejich laděním reprezentoval jednu z dnes již pozapomenutých tváří svého rodného města – Prahy. **GERTY THERESA CORIOVÁ**, rozená **RADNITZOVÁ**, od jejíž smrti uplynulo právě **50 let** (zemřela 26. 10. 1957 v Missouri, USA), se narodila v měšťanské židovsko-německé rodině v Petřské čtvrti (15. 8. 1896), její muž pocházel ze vzdělané italsko-německé rodiny, která žila na Novém Městě (otec byl profesorem). Oba studovali na pražské německé univerzitě a v r. 1920 jako mnoho Pražanů z jejich vrstev odešli do zahraničí. Zakotvili v USA, kde působili nakonec jako profesori na Saint Louis University (Missouri). Před **60 lety**, roku 1947, dostali Nobelovu cenu za objevy v látkové přeměně cukrů – Gerty jako první žena v oboru medicíny či fyziologie. (Více o Coriových viz *Rch* 6/2000.)

Před **140 lety**, 16. 10. 1867, zemřel v Praze **ŠELOMO JEHUDA LEIB RAPOPORT**. Narodil se 1. 6. 1790 ve Lvově a už v mládí projevoval výjimečné nadání. Byl jedním z nejvýznamnějších pražských rabínů (v Praze působil od r. 1840 do své smrti), patřil k zakladatelům důležitého moderního proudu v moři židovské literatury, známého jako „věda o židovství“. Svým dílem otevřel cestu ke kritickému zkoumání pozapomenutých období židovské historie.

Před **150 lety**, víc než dvacet let po smrti **KARLA HYNKA MÁCHY**, vyšlo vůbec poprvé největší z jeho prozaických děl, byronovsky laděný román *Cikáni*. Próza v mnoha polohách blízká autorově *Máji* uvádí poprvé do české krásné literatury židovského hrdinu: nešťastnou krčmářovu dceru Leu a její píseň začínající verši: „Jeruzalém zpustnul – ni místo neznámo, / rozplašen můj národ, potupa mu zlá; / kam by hlavu sklonil, místa mu nedáno; / daleko prach otců, daleko vlast má!“ Po Máchovi přivedl pozoruhodnou židovskou postavu do české literatury až roku 1844 **VÁCLAV BOLEMIR NEBESKÝ** ve svých *Proti-chůdcích*, dodnes nedocenené básni na ahasverovský motiv. Nebeský, prý první Slovan, který psal příznivě o Židech, byl jedním z iniciátorů pokusu o česko-židovské hnutí 40. let 19. století.

Velkou osobností druhého, zdařilejšího pokusu byl **AUGUST STEIN**. Narodil se 10. 6. 1854 v Novém Kníně, po studiu práv působil mj. jako právník Spolku českých akademiků-židů a pracoval na pražském magistrátu. Zde dostal obrovský úkol: organizaci majetkového vypořádání s majiteli objektů zasažených pražskou asanací. Když skončil, byl prý stejně málo zámožný jako na počátku, což zní jako zázrak, příle-

Foto archiv ŽMP.

žitostí ke korupci se našlo jistě dost, asanace byla tehdy největší podobnou akcí v Evropě, do deseti let po schválení zákona bylo zbořeno 150 domů, prodaly se desítky parcel, postavilo se 87 novostaveb. Dnes můžeme devastace jen litovat, tehdy rozhodly argumenty hygienické, dobové estetické aj.; Stein jako mnoho jiných Židů byl horlivým zastáncem zboření bývalého ghetta jako symbolu středověkých pout. Proti ničení památek (nikoli přímo proti asanaci Josefova, jak se někdy traduje) se zvedl mohutný odpor, jehož vrchol přišel v r. 1897, tedy před **110 lety**, poté, co spisovatel Vilém Mrštík vydal svůj manifest *Bestia triumphans*.

Stein po asanaci působil jako státní úředník v Praze a Liberci (vládní komisař města) a jako významný člen pražské židovské obce; v letech 1922–31 byl jejím (prvním česky mluvícím) prezidentem. Podílel se na vzniku Židovského muzea v Praze, překládal do češtiny hebrejské modlitby (*sidur*, *machzor*), zúčastnil se významně práce na prvním židovském překladu Pěti Mojžišových knih do češtiny. (První díl vydali r. 1932, tedy před **75 lety**, vinohradský a po válce vrchní český rabín Gustav Sicher a karlínský rabín Isidor Hirsch.) A. Stein zemřel v Praze 31. 8. 1937, tedy před více než **70 lety**. (tp)

HAJLOVÁNÍM KE KLIDU

To, co se v české kopané nedávno seběhlo, stojí za pozornost. Disciplinární komise Českomoravského fotbalového svazu posuzovala chování spartanského hráče Pavla Horvátha z utkání s Viktorií Žižkov. Jak uvedl soudní znalec specializovaný na extremismus, „Horváth šel uklidňovat fanoušky skandující heslo, které znělo jako ‚sieg heil‘... poté užil vizuální část nacistického pozdravu, když přiložil ruku k hrudi a následně vztyčil pravou paži. Mohl tak povrchním sympatizováním s nacismem zamýšlet pobavení a uklidnění fanoušků.“

Disciplinární komise potrestala hráče pokutou odpovídající asi třetině jeho měsíčního platu. Mluvčí Sparty Lukáš Příbyl prohlásil, že klub rozhodnutí komise respektuje, ale posteskl si, že fanoušci neskandovali nacistický pozdrav, nýbrž jméno spartanského trenéra Horsta Siegla.

Soudy uvedených tří mužů stojí za podstatně větší pozornost než vyjádření fotbalisty. Ten svůj čin označil za nešťastný a odmítl jakékoliv sympatie k rasismu či fašismu. Myslím, že se mu dá věřit. Nejspíš mu hodně záleží na popularitě, přízeň fanoušků mu stojí i za nějaký ten vstřícný projev. Pokud se fandové projeví jako extremisté, klidně se k nim alespoň posunkem přivine. Co však odborník na extremismus, předseda fotbalového svazu a funkcionář klubu?

Znalec soudí, že hajlováním lze pobavit a uklidnit extremisticky naladěné fanoušky. Přitom gesto nabádající ke klidu je dobře známé. Dlaň je při něm obrácena k zemi, jako by zatlačovala do země vzrušení a emoce. Hajlování je gesto přesně opačné: imituje úder, sugeruje agresi a už vůbec není jaksi klaunovské. Že by to soudnímu znalci uniklo? Spartanský mluvčí zase dělal, že skandování jména muže ze spartanské lavičky nemá nic společného s nacistickým pozdravem: nebylo to „sieg heil, ale Siegl Horst“. Opravdu si mluvčí Sparty myslí, že extremisté provolávali slávu právě jemu? A nakonec předseda Károlyi. Tomu nejvíce vadilo, že hráč hajlováním poškodil jméno svazu a fotbalu. Je to tragikomický závěr. Náš svaz i fotbal mají jméno, které už sotva co zůstane. Podplacené zápasy, primitivismus a sprostota klubových bafuňářů, které se už dočkaly i své divadelní dramatizace – k tomu moc špatného přidat nelze.

Je čas přestat kličkovat. Sympatizanti nacismu ve fotbalovém hledišti, kteří jen shodou okolností neskandovali své oblíbené „Jude“, nejsou především problémem našeho fotbalu. Veřejně adoruji nejstrašnější vražedný režim historie, chtějí na něj navázat. A přitom je mezi námi stále dost těch, kteří budou jejich činy donekonečna zlehčovat, omlouvat a zastírat. (*Psáno pro Rch a Rádio Česko, redakčně kráceno.*) **LEO PAVLÁT**

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Společenský sál, Maiselova 18, Praha 1)

Káva o čtvrté

■ Ve čtvrtek **11. října** v 15.00 přivítáme spisovatele, loutkoherce, rozhlasového a televizního scenáristu, poté emigranta **Ivana Krause**. Tradiční občerstvení, vstup volný. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

Podvečer s Yvonne Přenosilovou

■ V úterý **23. října** v 15.00 přijde mezi nás herečka a moderátorka známá z Laterny Magiky, Kinoautomatu a České televize – **Jaroslava Panýrková**. Pořad se koná za finanční podpory Magistrátu hl. m. Prahy. Změna programu vyhrazena.

IZRAELSKÝ FILMOVÝ KLUB

■ Česká unie židovské mládeže a velvyslanectví Státu Izrael zvou na promítání snímku Aviho Neshera **Na konci světa zahrnout doleva**. Film popisuje období masivní imigrace do Izraele v 60. letech a získal několik izraelských i mezinárodních cen. Projekce se uskuteční ve čtvrtek **11. října** od 19.00 ve 3. patře ŽOP (v hebrejštině s českými titulky). Prosíme, potvrďte účast na info@cuzm.org nebo sms na 774 226 391. Vstup volný. pm

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, 3. patro)

■ 1. 10.: **Gilgameš**. Meditace nad nejstarším eposem lidstva, nad jeho podobností se světem Tanachu či nad jeho naprostou odlišností. Mgr. Věra Tydlitátová, Th.D., vedoucí Centra blízkovýchodních studií FF Západočeské univerzity v Plzni a prof. ThDr. Milan Balabán, vedoucí katedry religionistiky Evangelické TF UK v Praze.

■ 8. 10.: **Nigun** – pásmo hebrejských, sefardských a jidiš písní a houslových improvizací. Věra Nerušilová – zpěv, A. Shonert – housle, N. Shonert – klavír. Vstupné 60 Kč.

■ 9. 10.: Ctibor Rybář: **Do půlnoci času dost**. O svém dobrodružném životě vypráví bývalý šéfredaktor nakladatelství Olympia, autor mnoha pragensií a spoluautor publikace *Židovská Praha*.

■ 11. 10.: **Maimonidových třináct článků víry**. Cyklus přednášek vrchního rabína K. Efraima Sidona. Článek druhý: *V naprosté věrnosti věřím, že Stvořitel, jeho jméno buď požehnáno, je jediný...*

■ 14. 10. ve 14.00: **Arje slaví Nový rok**. Nedělní program pro děti a jejich rodiče. Jednotné vstupné 40 Kč.

■ 15. 10.: **Královna cembala**. Povídání o životních osudech světoznámé cembalistky Zuzany Růžičkové a její vzpomínky na manžela, hudebního skladatele Viktora Kalabise a na další osobnosti.

■ 16. 10.: **Co je to židovská kultura v Čechách a na Moravě a jak se jí vede**. Diskusní pořad Petra Broda. Debatují: L. Pavlát (ředitel ŽMP), Č. Huňát (předseda sdružení Unijazz), P. Györi (místopředseda FŽO), M. Kalina (redaktor měsíčníku Obecní noviny a Maskil).

KULTURNÍ POŘADYZáběr z filmu *Dům života*.

V září se v Praze uskutečnila světová premiéra dokumentárního filmu *Dům života: Starý židovský hřbitov v Praze*. Vytvořili jej americký židovský malíř a ilustrátor Mark Podwal a známý režisér hudebních dokumentárních filmů Allan Miller. Film, který zachycuje historii tohoto jedinečného místa a význam, který má pro Prahu, její obyvatele i návštěvníky, uvede časem Česká televize.

■ 17. 10.: **Holocaust na jižním Slovensku**. Předseda ŽNO v Nových Zámčích Tomáš Lang prezentuje svou knihu o historii Židů v Nových Zámčích. Kniha vyšla nedávno maďarsky i slovensky. Uvádí sociolog Fedor Gál.

■ 18. 10.: Nathan Moskowitz: **Illuminated Synesthetic Symphonies** – vernisáž výstavy pastelů a olejů s náměty biblickými i s motivy židovských svátků výtvarníka a profesora neurologie žijícího v USA. Občerstvení.

■ 23. 10.: Koncert spojený s přednáškou na téma **Osud židovských skladatelů J. Weinbergera a J. Simona** ke 40. výročí úmrtí Jaromíra Weinbergera (1896–1967). František Brikcius, violoncello; Tomáš Víšek, klavír. Zazní skladby J. Weinbergera, E. Schulhoffa, J. Simona a I. Kosíkové. Vstupné 80 Kč.

■ 24. 10.: **Ženy v Bibli, ženy dnes**. Díl VIII. – **Ester**. Hrdinky Tanachu v podání tradičních rabínských komentátorů a současných feministických komentátorek. Cyklus přednášek hebraistky Mgr. Terezie Dubinové.

■ 30. 10.: Mgr. Lenka Uličná: **Škola tosaftů a česká identita**. Výklad literárního žánru tosaft – doslova „dodatků“ – jež jsou pokračováním talmudického halachického diskurzu. Cyklus přednášek pedagogů a doktorandů z Ústavu Blízkého východu a Afriky a Ústavu filosofie a religionistiky FF UK v Praze.

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18 hodin a vstupné na ně je 20 Kč.

VÝSTAVY VE VKC

■ **Umění stát vzpřímeně** – výstava barevných koláží a olejů výtvarnice Jany Zimmer žijící v USA, v nichž zpracovává příběh svých českých rodičů prožité během 2. světové války. Od 11. září do 15. října.

■ Nathan Moskowitz: **Illuminated Synesthetic Symphonies**. Od 19. října do 30. listopadu.

■ **Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí a Zmizelí sousedé/Pocta dětským obětím holocaustu** – stálá expozice kopií putovních výstav VKC.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno)

■ 2. 10. v 19.00: **Tajbele s démonem a jejich autor**. Přednáška o spisovateli Isaaku Bashevisovi Singerovi. S videoukázkami z divadelní dramatizace jeho povídky *Tajbele a její démon*, uváděné v brněnském Divadle U stolu. V rámci cyklu *Americká židovská literatura* večerem provází prof. PhDr. Antonín Přidal. Vstupné 20 Kč.

■ 3. 10. v 17.00: Helena Pavlacká: **Vzpomínka na synagogu**. Vernisáž výstavy fotografií a kreseb zániku Nové brněnské synagogy, která byla zbourána v 80. letech 20. století. Úvodní slovo přednese předseda ŽO Brno Pavel Fried. Vstup volný.

■ 8. 10. v 19.00: Koncert ke 40. výročí úmrtí židovského hudebního skladatele Jaromíra Weinbergera (1896–1967). Na programu jsou skladby J. Weinbergera, Erwina Schulhoffa, Jamese Simona a Ireny Kosíkové. Účinkují František Brikcius, violoncello; Tomáš Víšek, klavír. Ve spolupráci se ŽO Brno. Vstupné 50 Kč.

■ 10. 10. v 19.00: **Leo Perutz: Noc pod Kamenným mostem** (1997) – dramatický seriál z rudolfínské Prahy. Režie H. Kofránková. Příběh třetí (*Noc růže a rozmarýny*) a čtvrtý (*Malíř Brabeneč*). V rámci cyklu *Židovská Praha v rozhlasové dramatické tvorbě* uvádí Mgr. Přemysl Hnilička. Vstupné 20 Kč.

■ 16. 10. v 17.00: **Židovka aneb Žonglování se životem** – divadelní představení Divadla Kufr. Vstupné 30 Kč.

■ 21. 10. v 15.00: Nedělní program Rozinky a mandle: **O potopě světa**. Povídání spojené s malováním, dílna pro rodiče s dětmi od 4 let. Vstupné 30 Kč.

■ 22. 10. v 19.00: **S Alexander's Ragtime Bandem pod Modrým nebem**. Další díl z cyklu *Hudebníci z diaspor, Slavní židovští skladatelé Broadwaye a Hollywoodu* uvede Jan Beránek. Tentokrát představí Irvinga Berlina (1888–1989). Vstupné 20 Kč.

PŘEDNÁŠKY V MORAVSKÉM ZEMSKÉM MUZEU

■ 17. 10.: **Moravská německo-židovská literatura**. Přednáší prof. I. Fialová, FF UP Olomouc.

■ 24. 10.: **Návrat domů? Zkušenosti českých Židů po návratu z táborů smrti**.

■ 31. 10.: **Emigrace Židů z českých zemí ve 20. století**. Tyto dva večery přednáší Mgr. E. Kalousová, FF UP Olomouc.

Přednášky se konají od 17.00 v Dietrichsteinském paláci, Brno.

KURZY HEBREJŠTINY

■ Stejně jako v předchozích letech otevírá Židovská agentura v České republice kurzy moderní hebrejštiny. Ve školním roce 2007/2008 otevíráme celkem devět kurzů na různých úrovních – od úplných začátečníků až po pokročilé. Všechny kurzy začínají v týdnu od 15. 10. v prostorách Lauderových škol, Belgická 25, Praha 2. Výuka probíhá vždy 2x týdně v lekcích po 90 minutách, celkem 60 lekcí za školní rok.

Zápis do kurzů se bude konat: **11. října** od 15 do 20 hod. – Jáchymova 3, Praha 1 (případně **15. 10.** od 16.30 hod). Veškeré informace o kurzech získáte v kanceláři Sochnutu a na tel. číslech 224 810 099, 224 810 118, e-mail: sochnut@volny.cz, www.sochnut.cz.

SDRUŽENÍ ŽIDOVSKÝCH VOJÁKŮ A ODBOJÁŘŮ

■ Plenární schůze se sejde ve čtvrtek **11. října 2007** v malé zasedací síni ve 2. patře radnice ŽOP, v Maiselové 18, v Praze 1. Na pořadu je beseda mezi účastníky bojů a odboje proti fašismu. Na listopadovou plenárku přislíbil účast velvyslanec Izraele pan A. Arazi.

Naše zářijové novoroční setkání obohatili skvěle připraveným referátem o odhalení pomníku židovských hrdinů R. Vrby a A. Wetzlera v Lubině (Slovensko) naši členové ing. Schwarz a Dr. Ing. Fendrych. Došlo k doplňovacím volbám do výboru SŽOV o paní E. Jerochimovou. Byli jsme informováni o ustavení Rady Ústavu pro studium totalitních režimů. Ke zdárnému průběhu schůzky přispělo přečtení zaslaných novoročních přání od prezidenta, ministra zahraničí a velvyslance Izraele.

E. Benešová

WIZO

■ WIZO vás srdečně zve na členskou schůzi, která se koná **17. 10.** v 15.00 hodin v restauraci Šalom, Maiselova 18, Praha 1. Výbor se uskuteční **10. 10.** v 15.00 hodin na obvyklém místě. Těšíme se na hojnou účast.

Výbor WIZO

HIDDEN CHILD

■ Klubová setkání do konce roku 2007 se uskuteční na obvyklém místě v radnici ŽOP v následujících termínech: **18. října** a **13. prosince** vždy od 15.00 do 17.00. Celostátní schůze se uskuteční tamtéž **23. listopadu**.

Eva Tamášová

(V Rch č. 9 se z technických důvodů neobjevilo oznámení o zářijové schůzi HCH. Čtenářům se redakce omlouvá.)

KKJ – ZASAĎTE STROM

■ Ráda bych vás upozornila na velmi zajímavou i dojemnou knižičku KRATÍČKY,

VÝZVY, ZPRÁVY

INZERCE

kteřá byla vydána česko-hebrejsky díky neúnavné práci paní Evy Strnadlové. Napsala ji paní EDNA AMIT (Lilly Bobaschová) z Prostějova, která již 60 let žije v Izraeli a v letošním roce slaví 80 let. Malá publikace je k dostání v naší kanceláři KKJ za 80 korun a jejím zakoupením přispějete i na rozšíření Českého lesa v Negevské poušti. Symbolická cena jednoho stromu je 300 Kč. Kontakt na naši kancelář je: Jáchymova 3, 110 00 Praha 1, mail: zosa@email.cz, telefon: 224 810 099, mobil: 602 703 653. *Zoša Vyorálová*

PRAKTICKÝ PRŮVODCE

■ Cyklus přednášek Jiřího Blažka *Praktický průvodce židovskou náboženskou praxí pro každého* bude probíhat ve druhém patře ŽOP v Maiselové ulici 18 vždy od 18.00 do 19.30. První seminář na téma „Talit a tfilin“ se uskuteční **11. října**, druhý na téma „modlitba Amida, její průběh a význam“ **1. listopadu**.

ZPRÁVA RABINÁTU

■ Jestliže se stane, že zemře člen některé židovské obce v ČR nebo nečlen židovského původu v době šabatu nebo svátku a jeho příbuzní mají zájem o židovský pohřeb, pak nechtě laskavě kontaktují telefonicky (224 800 833) nebo osobně ostrahu ŽOP (Maiselova 18, Praha 1) a sdělí jí následující informace: jméno zesnulého; datum úmrtí; spojení na kontaktní osobu.

Po skončení šabatu (svátku) se s ním spojí zástupce pražského rabinátu a domluví vše potřebné. *rabinát ŽOP*

MASORTI

■ I tento rok se sejdeme **5. října** na Simchat Tóra v Bejt Simcha. Bohoslužby, po kterých bude následovat občerstvení, začnou v 9.30 v Mánesově 8. Mnozí z vás plánují jet v listopadu na Masorti konferenci v Paříži. Bohužel ani tentokrát vám stále ještě nemůžeme přesně říci, jak velký grant z EU se nám podaří získat, ale byli jsme ujištěni vedením Masorti, že „peníze budou“. *rabín Ron Hoffberg*

PO TRINÁCTÉ V DĚČÍNĚ

■ Letní sportovní hry jsou největší a nejvýznamnější akcí Sportovního klubu Ha-

koach, který je největším židovským klubem u nás. Minulý měsíc, 7.–9. září, se uskutečnil už 13. ročník těchto her v Děčíně. Místo nebylo zvoleno náhodně, Ha-koach chtěl tak přispět k oslavám 100. výročí otevření zdejší synagogy. Vítězové her: bowling – Juraj Pick, Zuzana Neradová (absolutní vítěz); volejbal – Isabela Santusová, Eva Hrudová, Petr Willheim; squash – Jindřich Věncefr, Eva Tomšíková; hod oštěpem – Daniel Braun, Beata Bartošová; běh 100 metrů – Daniel Braun; plavání kral – Petr Wellemín, plavání prsa – Erik Kolan; volný způsob – Zuzana Neradová; tenis – Daniel Braun; debl – Eva Hrudová, Robert Poskočil; stolní tenis – Pavel Rubín, Věra Lágerová. *red, pw*

MACCABI V BRNĚ

■ Při příležitosti otevření výstavy *Historie židovského sportu v Československé republice* (16. 9. 2007) se v sále ŽOB ve spolupráci brněnské pobočky VKC ŽMP a MAKABI ŽO BRNO uskutečnilo „Odpoledne MAKABI“. Bylo věnováno mj. vzpomínkám pamětnic předválečného MAKABI BRNO paní Toničky Militké a paní Zuzany Wachtlové. Obě dámy, které přivítaly kytíčkou předseda MAKABI J. Bauer, zavzpomínaly nad fotografiemi na svá mladá léta i na všechny mladé sportovce, kteří se již dnešních dnů nedožili. Poté se hosté věnovali prohlídce výstavy, mohli si vyzkoušet sportovní střelbu, stolní tenis nebo sledovat záznam ze 14. makabiády v Izraeli. *zp*

SYNAGOGA SLAVILA 100 LET

■ Druhého září se v Děčíně konala oslava 100. výročí zasvěcení synagogy. Po mincha následovaly projevy: dojemné bylo vystoupení předsedy ŽO Děčín Vladimíra Poskočila; po něm pronesl pozdrav synagoze zástupce izraelského velvyslanectví v ČR Ziv Kulman. Dále promluvil dr. Tomáš Kraus, primátor města Děčína ing. Vladislav Raška a starostka města Česká Lípa Hana Moudrá. Za zahraniční hosty pronesla zdravici dr. Nora Goldenbogen, předsedkyně ŽO v Drážďanech. Poté byly představeny dvě novinky, které vydala děčínská ŽO: publikaci o synagoze (autorů B. Eichlera, M. Šmajlera a J. Švehly), CD Diregelt s židovskými písněmi v jazyce jidiš. Slavnost vyvrcholila požehnáním synagoze a všem přítomným hostům na dalších sto let. Synagoga bude sté výročí slavit až do prosince, mj. Festivalem židovské hudby.

VÝZVA

■ Hledám známé či příbuzné manželů Neumannových, Růženy a Alfréda (Brno, Křenová 7, 1949–1958). Kontakt: network.net@seznam.cz.

ŽNO BANSKA BYSTRICA

Srdečně blahoželáme našim členom, ktorí oslávili a oslavia svoje narodeniny: pán Andrej Ambroš, nar. 21.9. – 84 rokov; pani Edita Belanová, nar. 16.9. – 85 rokov; pani Terezia Gubitsová, nar. 13.9. – 82 rokov; pani Aviva Címbalová, nar. 23.10. – 72 rokov; pán MUDr. Tomáš Gálik, nar. 4.9. – 60 rokov a pani Mgr. Darina Kossarová, nar. 11.9. – 69 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BRATISLAVA

Srdečne blahoželáme našim jubilantom, ktorí v **októbri** oslavia: pani Alica Driapsová, nar. 30.10. – 75 rokov; pani Gabriela Kamenická, nar. 11.10. – 88 rokov; pani Alžbeta Kardošová, nar. 30.10. – 80 rokov; pani Magdaléna Kramerová, nar. 16.10. – 79 rokov; pán Peter Kurz, nar. 14.10. – 72 rokov; pani Katarína Moškovičová, nar. 11.10. – 91 rokov; pán Arnošt Richter, nar. 1.10. – 77 rokov; pán Ján Schwarz, nar. 23.10. – 71 rokov; pani JUDr. Marianna Široká, nar. 12.10. – 75 rokov; pani JUDr. Marcela Šťastná, nar. 1.10. – 50 rokov a pán JUDr. Peter Voľko, nar. 11.10. – 78 rokov. *Ad mea veesrim šana!* So želaním všetkého najlepšieho, pevné zdravie a úspechy v roku 5768.

So zármutkom oznamujeme, že naše rady opustili: pani Edita Sternová, vo veku 86 rokov; pán Peter Schauer, vo veku 63 rokov; pani Magda Milanová, vo veku 89 rokov a pán Miroslav Mitánek, vo veku 85 rokov. Pozostalým vyslovujeme úprimnú sústrasť.

ŽO BRNO

V **říjnu** oslavují tito naši členové: pan Vít Bartoš, nar. 21.10. – 44 let; pani Hana Kupská, nar. 7.10. – 71 let; pan Radek Maník, nar. 14.10. – 40 let; pani Miriam Navrátilová, nar. 15.10. – 37 let; pani Jaroslava Ondrová, nar. 26.10. – 75 let; pani Tamara Pavlíčková, nar. 15.10. – 59 let; pan Michal Pelíšek, nar. 9.10. – 27 let; pani Milada Slunská, nar. 14.10. – 78 let a pani Marie Sudová, nar. 9.10. – 68 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **říjnu** oslavují narozeniny tito naši členové: pan Derek Loewenthal, nar. 3.10. – 60 let; pani Tereza Vejvodová, nar. 3.10. – 19 let; pan Vladimír Poskočil ml., nar. 4.10. – 43 let; pani Hana Šimková, nar. 5.10. – 33 let; pan Vladimír Palkovič, nar. 6.10. – 58 let; pani Martina Sládková, nar. 9.10. – 28 let; pan Jiří Vejvoda, nar. 12.10. – 57 let; pan Jaroslav Achab Haidler, nar. 13.10. – 49 let; pan Milan Šťastný, nar. 14.10. – 48 let; pani Irena Čalounová, nar. 23.10. – 33 let; pani Eva Erbenová, nar. 24.10. – 77 let a pan František Fendrych,

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

nar. 24.10. – 55 let. Naším členům přeje-
me *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **říjnu** blahopřejeme naši člence pani Věře Sochorové, která dne 15.10. oslaví 85 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

V **októbri** oslavujú svoje jubileá tito naši členovia: pán Ignác Moškovič, nar. 26.10. – 94 rokov; pani Marta Sitárová, nar. 14.10. – 93 rokov; pán Alexander Altmann z Turne, nar. 1.10. – 88 rokov a pani PhMr. Zuzana Szántová, nar. 10.10. – 81 rokov. Všetkým srdečne blahoželáme, prajeme pevné zdravie a všetko najlepšie. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **říjnu** přejeme vše nejlepší těmto jubilantům: Ester Adamová, nar. 5.10. – 9 let; pani Eliška Humburgerová, nar. 8.10. – 83 let, pani Hana Šichanová, nar. 8.10. – 29 let a pan Walther Wiener, nar. 27.10. – 79 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V měsíci **říjnu** oslaví životní jubilea tito členové: pan Pavel Buxbaum, nar. 4.10. – 52 let a pani Helga Smékalová, nar. 28.10. – 77 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **říjnu** oslavují narozeniny tito naši členové: pani Genovéva Dostálková, nar. 29.10. – 57 let; pan Nican Hollander, nar. 29.10. – 37 let; pani Olga Komárková, nar. 16.10. – 44 let; pan Tomáš Malý, nar. 18.10. – 32 let; pani Bc. Anastázie Osičková, nar. 20.10. – 61 let; pan Arnošt Přívozník, nar. 16.10. – 79 let; pan Vladimír Světel, nar. 20.10. – 59 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V měsíci **říjnu** oslaví narozeniny tito naši členové: pani Alena Wittmannová, nar. 3.10. – 77 let; pan MUDr. Vilém Lederer,

nar. 5.10. – 60 let; pani Jaroslava Löwyová, nar. 10.10. – 81 let; pan ing. Arnošt Oliva, CSc., nar. 15.10. – 75 let; pan Mgr. Michal Foršt, nar. 22.10. – 44 let a pani Lilly Štěpánová, nar. 29.10. – 90 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **říjnu** oslavují: pan Jan Černocho, nar. 5.10. – 86 let; pani Helena Fantlová, nar. 26.10. – 94 let; pani Mariana Foltýnová, nar. 19.10. – 85 let; pani Ruth Goetzová, nar. 8.10. – 84 let; pani Sale Klubičková, nar. 16.10. – 84 let; pani Edita Kolárová, nar. 26.10. – 86 let; pan František Kraus, nar. 6.10. – 82 let; pani Viera Marvinová, nar. 28.10. – 85 let; pani Marie Sandová, nar. 4.10. – 91 let; pani Vlasta Semerádová, nar. 20.10. – 87 let; pani Gizela Sendrovičová, nar. 16.10. – 89 let; pani Lily Schillerová, nar. 10.10. – 92 let; pan Milevoj Slačálek, nar. 21.10. – 81 let; pani Eva Vaňousová, nar. 8.10. – 81 let; pani Taťána Lukešová, nar. 21.10. – 80 let a pani Judita Timplová, nar. 8.10. – 80 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Správa hřbitovů Židovské obce v Praze oznamuje, že 16. srpna zemřel ve věku nedožitých 82 let dlouholetý a obětavý správce židovského hřbitova v Jistebnici, pan Karel Dušek.

Dne 30. 8. zemřela v 94 letech pani Anna Kumešová.

Dne 11. 9. skonala pani Dagmar Lewinová ve věku 78 let. Se zesnulou jsme se rozloučili 18. 9. na Novém židovském hřbitově.

ŽNK PREŠOV

V mesiaci **október** oslavia svoje narodeniny tieto naše členky: pani Gizela Goldová, nar. 15.10. – 85 rokov a pani Lívia Peterová, nar. 12.10. – 78 rokov. Oslavenkyniam srdečne blahoželáme. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **říjnu** oslavují: pan Daniel Klein, nar. 25.10. – 51 let; pani Cecilia Kleinová, nar. 11.10. – 79 let; pan Alexander Lebovič, nar. 28.10. – 67 let; Vojtěch Merta, nar. 24.10. – 11 let; pan Kurt Wiener, nar. 6.10. – 70 let a pani Zuzana Kirilaková, nar. 2.10. – 26 let. *Ad mea veesrim šana!* přeje celá teplická obec.

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

Členům naší židovské obce, kteří v **říjnu** oslaví své narozeniny, přejeme hodně zdraví a spokojenosti do dalších let. Naše upřímné přání je pro pana Milana Berka, pani Jiřinu Dubovou, pani Marii Kalfusovou, pani Dášu Šaferovou a pani Yvonu Šaferovou. *Ad mea veesrim šana!*

PODPORA RADIU MARYJA?

Šéf organizací přeživších holocaust v Izraeli Noach Flug vyzval Evropskou unii, aby finančně nepodporovala polskou ultranacionalistickou katolickou rozhlasovou stanicí Radio Maryja. Tato stanice totiž plánuje založit soukromou žurnalistickou školu a na projekt zažádala o grant u Evropské unie ve výši 15,5 milionu eur. „Vedení této stanice a ona sama jsou po celé Evropě známy jako symbol vzrůstající vlny globálního antisemitismu,“ napsal Flug v dopise předsedovi Evropské komise Josému Manuelu Barrosovi. „Jakákoli finanční podpora pro takové zdroje jen posílí antisemitismus a intoleranci.“

Projekt soukromé rozhlasové stanice, v jejímž čele stojí „otec – ředitel“ Tadeusz Rydzyk, který sám patří k neaktivnějším protizidovským mluvčím, byl polskými úřady zatím doporučen ke schválení. Na konečné rozhodnutí příslušné komise EU se čeká.

ÍRÁNSKÝ PREZIDENT V NEW YORKU

Na pondělí 24. září (v době uzávěrky *Rch*) byla plánována návštěva íránského prezidenta Mahmúda Ahmadínežáda v New Yorku. Před návštěvou prohlásil, že Írán jadernou bombu nepotřebuje a k válce s USA nesměruje. Muž, který několikrát prohlásil, že holocaust je mýtus a že Izrael by měl být vymazán ze světa, má promluvit na Valném shromáždění OSN a poté vystoupit na půdě Kolumbijské univerzity. Původně si přál také navštívit Ground Zero, památník a místo, kde stávalo Světové obchodní centrum zničené při teroristických útocích 11. září 2001. To mu po vlně protestů umožněno nebude. Izraelský velvyslanec v OSN Dan Gillerman např. přirovnal jeho přítomnost na místě tragédie s příjezdem „Hitlera do Osvětí“.

KADIŠ ZA KARDINÁLA

Desátého srpna byl v Paříži pohřben kardinál Jean-Marie Lustiger, bývalý pařížský arcibiskup. Narodil se roku 1926 v Paříži jako Aron Lustiger v rodině polských židovských přistěhovalců. Když nacisté metropoli okupovali, rodiče poslali syna do bezpečí do Orleansu. Zde ve čtrnácti letech konvertoval ke katolictví a přijal jméno Jean-Marie. O dva roky později zahynula jeho matka v Osvětí. Jako kardinál a arcibiskup byl Lustiger ceněn mj. pro schopnost vést dialog mezi křesťany a Židy.

Pohřeb se konal v katedrále Notre-Dame. Nad rakví s křížem pronesl Lustigerův prasynovec kadiš a vhodil na ni hrst hlíny ze Svaté země. Kardinál si přál, aby nad hrobem na mramorové desce v ka-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Marcel Marceau. Kresba Al Hirschfeld.

tedrále byl nápis: „Narodil jsem se jako Žid. Dostal jsem jméno po otcově otci, Aronovi. Křesťanem jsem byl svou vírou a křtem, ale zůstal jsem Židem, stejně jako apoštolové.“

ZEMŘEL MARCEL MARCEAU

V Paříži zemřela v září další slavná osobnost s židovskými kořeny: ve věku 84 let skončil slavný francouzský mim Marcel Marceau. Narodil se jako Marcel Mangel židovským rodičům ve francouzském Štrasburku. Když nacisté vstoupili do Francie, rodina uprchla, ale otce nacisté zatkali a roku 1944 zahynul v Osvětí. Marcel a jeho bratr Alain byli aktivní v hnutí odporu, snažili se pomáhat židovským dětem překročit hranice do Švýcarska. Jako mim se Marceau proslavil především postavou Bipa, smutného klauna s pomoučeným obličejem a cylindrem s růží.

MAĎARSKÁ GARDA

Maďarské Židy trápí plán jedné z extremistických pravicových stran vytvořit ozbrojenou gardu s černými uniformami připomínajícími oděv, který nosili příslušníci fašistických Šípových křížů. Strana se jme-

nuje Jobbik a gardu chce vytvořit, protože podle názoru jejích členů Maďarsko postrádá „fyzickou, duševní i duchovní sebeobranu“. Představitelé Federace maďarských obcí prohlásili, že doufají, že se vládě podaří nalézt způsob, jak Jobbik a podobné skupiny zakázat, a tak „zaručit pokojný život maďarským Židům a všem občanům země“.

NEONACISTÉ V IZRAELI

Izraelská policie zadržela v září osmičlenný neonacistický gang. Všichni jeho členové jsou mladí přistěhovalci z bývalého Sovětského svazu, většina z nich již získala občanství. K jejich aktivitám patřilo stříkat svastiky na synagogy a domy v Petach Tikvě, napadali a bili zahraniční dělníky, homosexuály, bezdomovce a ortodoxní Židy. Kromě nacistických symbolů u nich policie našla pět kilo výbušnin, automatickou pušku a pistoli. Do Izraele se dostali díky zákonu o návratu, který umožňuje imigraci všem, kdo mají alespoň jednoho židovského prarodiče. Jak někteří poslanci prohlásili, je možné, že tento incident přispěje k tomu, že zákon bude zpřísněn.

TUNEL JAKO ZÁCHRANA

Izraelští archeologové oznámili, že v Jeruzalémě zcela náhodou objevili tunel, kterým židovští obyvatelé města prchali před 2000 lety před římskými dobyvateli. Jednalo se o původně odvodňovací kanál, který se nacházel pod tehdejší hlavní ulicí. Vznikl v době existence Druhého chrámu a podle archeologa profesora Ronnyho Reicha z univerzity v Haifě měl velký význam za války s Římany v roce 70 o. l., kdy tudy Židé prchali z hořícího města. Skutečnost, že v kanále vyhledalo útočiště velké množství lidí, zmiňuje ve své *Valce židovské* i Josephus Flavius. *am*

חדש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1. IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: sefer@volny.cz Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20.30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 2. 10. 2007. **Cena 15 Kč**